

LABRADORI RETRIIVERITE ARETUSE PROGRAMM 2009-2013

Eesti Kennelliidu Volinike Kogu poolt kinnitatud
Eesti Kennelliidu Juhatusel poolt kinnitatud
Eesti Kennelliidu teadusnõukogu poolt heaks kiidetud
Vastu võetud Eesti Retriiverite Tõuühingu üldkoosolekul

Sisukord:

1. KOKKUVÕTE	3
GEENIBAASI SÄILITAMINE	3
TERVIS	3
ISELOOM	4
KASUTUSOMADUSED	4
VÄLIMIK	4
2. TÕU TAUSTAANDMED	5
Labradori retriiveri areng.	5
Labradori retriiverid Eestis.	5
Tõug meie naaberriikides:	6
Soomes	6
Rootsis	7
Lätti jõudis	7
Venemaal	8
3. TÕUÜHING JA SELLE AJALUGU	9
4. PRAEGUNE OLUKORD	10
4.1 Populatsiooni suurus ja koosseis	10
Labradoride värvimärgid, värvide pärandumine ja sellega seonduv	14
4.2 Iseloom ja kasutus(töö-)omadused	15
4.3 Tervis	17
4.3.1 Pärilikud haigused ja nende kontroll	17
4.3.2 Muud Eestis diagnoositud haigused selles tõus	23
4.3.3 Kokkuvõtte labradori retriiveri tõul esinevatest haigustest mujal maailmas	27
Geenitestiga tuvastatavaid haigusi:	28
4.4 Välimik	31
6. ARETUSE EESMÄRGID JA STRATEEGIAD	33
6.1 Nägemus	33
6.2 Tõuühingu eesmärgid	33
6.3 Tõuühingu strateegia	34
6.4 Ohud ja võimalused	34
6.5 Probleemideks valmistumine	35
6.6 Aretuse eesmärkide saavutamise programm	36
7. PROGRAMMI TÄITMISE KONTROLL	36
8. ALLIKAD	37
9. LISAD	38
LISA 1. FCI – Standard nr 122 / 29.01.1999 / GB	38
Lisa 2 (Ostu-müügilepingu lisa)	40
Lisa 3 Düsplaasiauuringud	41

1. KOKKUVÕTE

Labradori retriiverite aretuseesmärgid on sõnastatud selleks, et aidata kasvatajatel jääda üleüldisi tõuomadusi soosiva mõistliku aretustegevuse juurde ja anda ettekujutust Eesti labradoripopulatsiooni ohustavate haiguste ja nende ennetamisprogrammi kohta.

GEENIBAASI SÄILITAMINE

Et hoida populatsiooni geenivahelduvus võimalikult suur, tuleb soosida eri liinide ja eri koerte kasutamist, vältida matadooraretuse soosimist ning soodustada välispaaritusi ning koerte importimist Eestisse.

Aretusnõuded peavad olema täidetavad piisaval hulgal koertele, et soodustada eri liinide kasutamist. Vältima peab moeisaste ülekasutamist. Ühe koera järglaste arv ei tohiks ületada 10% kahel järjestikusel aastal või 5% neljal järjestikusel aastal sündinud kutsikate arvust.

TERVIS

Aretuses lubatakse kasutada koeri, kes on läbinud tõule omaste pärilike haiguste uuringud vastavate tulemustega:

PUUSALIIGESE DÜSPLAASIA

Aretuses tohib kasutada koeri uuringutulemustega A, B ja C. Koera, kelle puusadüsplaasia uuringu tulemus on C, soovitatakse kasutada aretuses ainult juhul, kui partneri puusauuringu tulemus on A.

KÜÜNARLIIGESE DÜSPLAASIA

Aretuses tohib kasutada koeri uuringutulemustega 0 ja 1.

SILMAUURING

Aretuses kasutatava koera silmauuringu tulemus peab olema „ilma PRA, HC ja RD leiuta“ ning ei tohi olla vanem kui 1 aasta.

Kasvatajaid soovitatakse osa võtma koerte Optigeni geenitestidest, et välja uurida koera tõenäosus kanda PRA-geeni.

Koeri, kelle tulemused ei vasta eelnevale, tohib kasutada vaid Eesti Retriiverite Tõuühingu soovitusel ja Eesti Kennelliidu eelneva kirjaliku eriloaga. Eriluba antakse juhul, kui ollakse tõepoolest veendunud selle koera väljapaistvas aretusväärtuses.

Aretuses **ei soovitata** kasutada koera, kellel on diagnoositud ristsidemete katkemine, liigete arenguhäireid või muid liigesehaigusi.

Labradori retriiver peab olema sigimisvõimeline, ise poegiv koer. Aretuses tuleb eelistada koeri, kellel pole probleeme ei paarumisel ega poegimisel.

Põletikud ja allergiad, nagu ka erinevad autoimmuunsushaigused ja vähk, võivad olla tingitud koerte immuunsussüsteemi ühekülsusest. **Koeri, kes on väga allergilised või kellel on korduvaid põletikke, ei tohiks paaritada omavahel, vaid neid peaks paaritama koertega, kellel ei ole sarnaseid probleeme.**

Eesti Retriiverite Tõuühingu eesmärgiks on ka saada jätkuvalt infot labradoride haigustest ja probleemidest nii omanikelt kui kasvatajatelt.

ISELOOM

Labradori retriiverite iseloom Eestis vastab suures osas praegu tõu standardis kirjeldatule. Mõningaid kõrvalekaldeid esineb, kuid mitte olulisel määral ja mõnel juhul on need tingitud ka madalast koerapidamiskultuurist, oskamatuses koera õpetada ning kasutusülesanneteks ette valmistada.

Eesti Retriiverite Tõuühingu eesmärgiks on säilitada labradori retriiverile omane iseloom ning aidata inimestel leida abi kutsika ja koera kasvatamisel ning koolitamisel. **Aretuses taunitakse argade ja agressiivsete koerte kasutamist.** Aretuskoerad peavad oma iseloomult olema tüüpilised labradorid, kellel on hea närvisüsteem, tegutsemis- ning keskendumisvõime ja nad ei tohi olla liiga pehmed ega ebakindlad.

KASUTUSOMADUSED

Lähima viie aasta jooksul soovib Eesti Retriiverite Tõuühing **säilitada ja suurendada labradoride osalemisaktiivsust tõu- ning töökatsetel ning soosida ka rahvusvaheliste retriiverite võistluste jõudmist Eestisse ning eestlaste osalemist võistlustel teistes riikides.**

VÄLIMIK

Enamike labradori retriiverite välimik Eestis vastab tõu standardile. Tõu kehaehitus ja liikumismehhanism on püsinud terve ja loomulik. **Eesmärgiks on hoida see ka tulevikus nii ja vältida äärmuslike omaduste rõhutamist ja aretamist.**

2. TÕU TAUSTAANDMED

Labradori retriiveri areng.

Tõu sihipärane areng sai alguse Inglismaalt, esimesed märkmed tõu eellastest on pärit 1814. aastast. Esialgu nimetati seda tüüpi Inglismaale Newfoundlandi saarelt imporditud koeri „St. Johni koerteks”. Alles 60 aastat hiljem hakati kutsuma neid musti, vahel valge märgistusega koeri labradori retriiveriks. Algusest peale hoiti kõrgelt au sees koerte veearmastust, eraldi märgitakse mitmetes dokumentides ära nende kõige tõuomasemaid tunnuseid: vetthülgav topeltkarv ja saarmasaba. Koeri kasutati esialgu kalameeste abilistena veest võrkude välja tirimisel ja hiljem Inglismaal leiti nad olevat väärt abilised linnujahil. Labradori retriiverit peetakse väga heaks jahikoera tõuks.

Labradori retriiveri dominantne värv on must. Hilisemad ristamised tõid nende mustade (valgete käppade ning koonuga) tõus esile ka pruuni ja kollase värvi ning peagi tunnustati neid värve kui ametlikke labradori retriiveri värve.

1903. aastal tunnustas ka Inglismaa Kennel klubi labradori retriiverit eraldi tõuna. Tõuklubi loomiseni jõuti aga alles 13 aastat hiljem.

1912. aastal registreeriti Inglismaal 281 labradori retriiveri kutsikat, kümme aastat hiljem 916 kutsikat. Aastal 2004 oli Inglismaal registreeritud labradori retriiverite kutsikate arv üle 45 000.

Nüüdseks on labradori retriiverist saanud populaarsemaid tõuge maailmas.

Tõug on mitmel pool jagunenud kaheks: näituse- ning tööliiniks. See on olnud osaliselt paratamatu, kuna selle tõu algne kasutusala – jaht – on tänapäeva ühiskonnas siiski väiksema seltskonna inimeste hobitegevusala, labrador on aga inimese hea kaaslasena kohanenud ka teisteks tegevusteks, mis pole talle algupäraselt tõuomased (töö-, abi-, juht-, teraapia-, narko- ja pommikoerana, harrastuskoerana). Ka tõustandard¹ võimaldab erinevaid tõlgendusi labradori füüsiliste omaduste funktsionaalsuse ja liialduste mõistes. Peamised vaidlusteemad käivad saarmasaba mõiste ja karva/luustiku/pea piisava tugevusega üle. Vaieldakse ka mõiste dual-purpose labrador üle. Inglismaal on drastiliselt langenud viimaste aastate jooksul dual-champions arv (nii jahi- kui näitusetšempion).

Labradori retriiverid Eestis.

Esimene labradori retriiver jõudis Eestisse 1982. aastal ja ennekõike kasutati neid sissetoodud koeri aretuses eesmärgiga saada koeri tööle narkokoerteks, pommikoerteks ja pimedate juhtkoerteks. Liinid olid pärit Lätist, Venemaalt ja Soomest ja töötasid edukalt. Iseloomu osas oldi tollal tolerantsemad agressiivsuse ja rivaalitunde suhtes.

Alates 2000. aastast on igal aastal imporditud mitmeid koeri välisriikidest, näiteks Soomest, Inglismaalt, USAst, Itaaliast, Prantsusmaalt, Venemaalt, Leedust, Lätist, Tsehhist, Poolast ja Saksamaalt.

Labradori retriiverite pesakondade sünni arv on olnud jätkuvalt oma arvukuselt esimese kolme seas Eesti Kennelliidu registris. Alates erinõuete kehtima hakkamisest 2004. aastal on registreeritud Eestis 829 labradori retriiveri kutsikat ehk üle poole hetke populatsioonist:

¹ vt Lisa 1 – labradori retriiveri standard

Aastal 2004 – 170 kutsikat
Aastal 2005 – 169 kutsikat
Aastal 2006 – 214 kutsikat
Aastal 2007 – 145 kutsikat
Aastal 2008 – 159 kutsikat

Võrdlemisi palju tehakse välispaaritusi, näiteks aastal 2007 sündinud pesakondadest (kokku 23) 56%-l (13 pesakonna puhul) oli kasutatud isast, kes elab välismaal. Tänu Soome eeskujule on üha rohkem hakatud kasutama kunstlikku viljastamist, mis lihtsustab huvitavama aretusmaterjali sissetoomist. Lähedasi liinipaaritusi esineb väga harva.

Eestis ei ole veel liinid jagunenud kaheks, töö- ja näituseliiniks, kuigi on sisse toodud koeri mõlemast liinist. Registreeritud on 25 kennelit, kellest aktiivselt tegutseb (pesakond sündinud vähemalt viimase kahe aasta jooksul) 16 kennelit². Neist tõu- ning jahikatsetel on osalenud veidi vähem kui poolte kennelite koerad.

Terviseuuringute vajadust teadvustati alles 90-ndate lõpus, düsplaasia- ja silmauuringud said esialgu soovituslikuks, hiljem seati need kohustuslikena ka aretuse erinõuetesse.

Alates 2004. aasta algusest on kehtinud eelmised aretusnõuded ning võib öelda, et need on olnud õigustatud ning teeninud oma eesmärgi. Selle aja jooksul on sündinud 829 kutsikat ja ei ole taotletud erilubasid pesakondade registreerimiseks aretusnõuetele mittevastamise tõttu ja üldiselt ollakse arvamisel, et aretuse erinõuded on kohased kõigile täitmiseks. Ei ole märgata olulist ilma registreerimistunnistusega pesakondade sündide kasvu.

Hoolimata meie hilisest tervisenõuete kehtestamisest on labradori retriiverite düsplaasia ning silmahaiguste esinemise osakaal olnud sama, mis Skandinaavia riikides, kus uuringuid on teostatud juba aastakümneid. Suureks süüks võib siin pidada seda, et meie hilisemad sisse toodud liinid on olnud neist riikidest pärit. Inglismaal, USA-s ja Venemaal ei koostata ametlikku, kõiki uuritud koeri koondavat statistikat.

Tõug meie naaberriikides:

Soomes on labradoride populaarsus juba aastaid püsinud kõrgel, igal aastal registreeritakse ligi 1500 kutsikat ning tõug populaarsuselt 3. kohal.

Soomes ei ole kehtestatud labradoridele aretusnõudeid, kuid tõug kuulub siiski PEVISA-programmi.³ Aretusprogrammis ei asetata rõhku eraldi ei tervisele, välimikule ega kasutusomadustele, vaid soositakse labradoride kõikide tõuomaduste arvessevõtmist aretuskombinatsiooni planeerimisel ja rõhutatakse, et vastutus pesakonna puhul jääb siiski ainult kasvatajale. Tõuühingus tegutseb aretustoimkond, mis jälgib uuringutulemusi ja statistikat ning annab välja neid puudutavaid teabeartikleid. Samuti soositakse ka mitte nii levinud terviseuuringute tegemist ja tulemuste avalikustamist, näiteks maksab tõuühing kõikide Optigeni⁴ geenitesti tulemuse avalikustanud koeraomanikele testist 35 USD tagasi.

² andmed pärinevad EKL koerte registrist.

³ Soome Kennelliidu kodulehel www.kennelliitto.fi/NR/rdonlyres/3AA2E256-D4E1-41EB-91D7-36372352D3EC/0/skl_rotukohtaiset_pevisa200703.pdf+pevisa+ohjelma&hl=et&ct=clnk&cd=1&gl=ee&client=firefox-a

⁴ vt lk 19 – Optigeni test

Soomes kasutatakse labradori retriiverit palju maa- ning veelinnujahil ning ka väikse saagi äratoomiseks. Samuti on palju koeri tööl tollis, narko- ning pommikoerana, pimedajahtkoerana, teraapiakoerana ning abikoerana.

Tõug on jagunenud näituse- ja tööliiniks ning ka aretuses võetakse pesakonna planeerimisel arvesse erinevaid eesmärke. Kutsikavahenduse nimekirjas on ka eraldi nimekirjad nõ näituseliini ja tööliini kutsikate jaoks. Geenibaas on rahuldavalt suur, väga palju imporditakse aretusmaterjali.

Rootsis registreeriti esimene labrador aastal 1975. Aastal 2007 registreeriti Rootsis 434 labradori retriiveri pesakonda⁵.

Täna on päevaks on Rootsis registreeritud üle 1050 kenneli, kes on kasvatanud vähemalt ühe labradori retriiveri pesakonna.

Terviseuuringuid (puusa- ja küünarliigesetulemusi) hakati tegema 1985.a.

Rootsi Kennelliit nõuab labradori retriiveri pesakonna vanematele eelnevat puusauuringut. Rootsi labradoride tõuühing omakorda nõuab, et uuritud oleksid ka küünarliigesed ning silmad. Emane koer peab paaritushetkel olema vähemalt 2-aastane⁶.

Jahil kasutatakse labradore palju ning liinid on jagunenud. Palju on ka registreeritud kenneleid, kes kasvatavad labradore ainult jahiks ja võistlusteks.

Läti jõudis labradori retriiveri tõug veidi varem kui Eestisse.

Labradorikutsikate registreerimisarvud Lätis viimastel aastatel:

2005 – 103 kutsikat.

2006 – 82 kutsikat (25 neist kolmes kennelis)

2007 – 89 labradori kutsikat (26 neist kolmes kennelis⁷)

Läti labradoridele kehtivad Läti Kennelliidu aretusnõuded ning tõuühing on omakorda esitanud oma täpsustatud aretusnõuded. Lubatud on paaritada koeri puusadüsplaasiauuringu tulemustega A, B ja C. Küünarliigese uuringu tulemus peab olema vähemalt 0 või 1. Kui koeral on üks küünarliigestest tulemusega 2, kuid teine parem, võib teda kasutada aretuses, kuid vaid sellise partneriga, kelle mõlemad küünarliigesed on 0. Vanuse alampiiranguks on isaste koerte puhul 18 kuud, emastel 20 kuud. Vanuse ülempiiriks on emastel koertel 8 aastat.

Samuti on aretusnõuetes ära märgitud kahe näitusehinde vajalikkus. Üks näitusehinne võib olla saadud juuniorklassis, teine peab olema saadud kõrgemas vanuses (ka noorteklassi hinne sobib). Emastel võib hinne olla alates „väga hea“, isastel „suurepärase“.

Tüübilt on labradori retriiverid Lätis väga erinevad. Osaliselt on põhjuseks see, et neil on rohkem aretuses nõ algupärastest Lätis kasutuses olevatest liinidest koeri ning ka eelneval aastakümnel kasutusel olnud matadooraretus. Alles viimastel aastatel on välispaarituste arv hakanud ka Lätis suurenema, varem olid need harvad. Nüüd on toodud sisse uusi liine Inglismaalt, Taanist, Rootsist, Poolast ja Venemaalt ja tõu üldine tase tõuseb kiiresti.

⁵ Andmed pärinevad Rootsi Kennelliidu registrist.

⁶ Andmed Rootsi labradoriklubi aretuskomitee esinaisal Susanne Rehlinilt

⁷ Kõik andmed Läti kohta: Ilona Araja, Läti retriiveriteklubi

Tõug ei ole jagunenud kaheks ja jahikoerana on labradori retriiver Lätis alles suhteliselt uus tõug. Mõnevõrra kasutatakse labradori retriiverit seal tollitöös, narkootikumide otsijana.

Venemaal on labrador samuti saavutanud suure populaarsuse, labradoride arvuks hinnatakse seal 15-20 tuhat isendit. Raske on täpset arvu teada, kuna Venemaal registreerivad kutsikaid ka mitmed eri klubid.

Kutsikaid sünnib aastas viimasel ajal ligi 400 pesakonda.⁸

Aretusnõuded on isastele: hinne „suurepärase“ näitustelt ning emastele hinne „väga hea“.

Reaalseid töötavaid jahikoeri on vähe, alla 1%. Koolitustel osaleb umbes 5% koertest.

Viimastel aastatel on toodud Venemaale palju aretusmaterjali Inglismaalt, USAst ja Euroopa riikidest.

⁸ hinnang Natalya Shamova, kennel Vey Talie

Märkus: ei Venemaa Labradori Retriiverite klubi esindaja ega Venemaa Retriiverite klubi esindaja ei vastanud järelpärimistele Venemaa Retriiverite klubi

3. TÕUÜHING JA SELLE AJALUGU

Eesti Retriiverite Tõuühing (ERTÜ) asutati veebruaris 1999 eesmärgiga koondada retriiveritest huvitatud inimesi, esindada retriivereid ja nende kasvatajaid Eesti Kennelliidus ning kogu Eesti koerakasvatuses eesmärgiga propageerida, kaitsta ja arendada retriiverite tõuge. Ametlikult registreeriti tõuühing juulis 1999 (reg nr 80102588) ja sellest ajast on ERTÜ ka Eesti Kennelliidu liige. Tõuühingu asutajaliikmeid oli 29, neist 4 kuldsete ja 25 labradori retriiverite omanikke. Teisi retriiveritõuge Eestis sel ajal polnud. Kuna paralleelselt asutati ka Eesti Kuldsete Retriiverite Tõuühing, koondusid ERTÜ-sse põhiliselt labradoriomanikud.

Kuigi esimene labrador toodi Eestisse 1982, hakati süsteemse aretustegevusega tegelema alles 1990-ndate esimesel poolel Pimedate Juhtkoerte Fondi asutatud Eesti esimeses labradorikennelis „Juht“, kust pärineb ka enamik algaastail sündinud koeri. Seetõttu oli labradoride omanikkonda küllaltki kerge koondada ERTÜ ridadesse ja kuna koeri oli vähe, sai aretustegevust juhtida algusest peale õiges suunas, seades prioriteediks koerte tervise ja tõuomase iseloomu.

2008. aasta lõpu seisuga on ERTÜ-s 111 liiget. Kuna viimastel aastatel on labradoride arv Eestis kiiresti kasvanud, pole enam tõuühingu prioriteediks koondada oma liikmeskonda kõik labradoriomanikud, vaid pakkuda asjast huvitatuile mitmekülgset tõuomast informatsiooni ja meelepärast arendavat tegevust. Tõuühing tegutseb aretuse, näituste, töö- ja koolituse valdkonnas ning koordineerib infovahetust. Kord aastas korraldab ERTÜ retriiverite erinäitust, viimastel aastatel lisaks ka labradoride erinäitust. Traditsiooniks on muutunud igakevadine retriiveri kutsikate- ja veteranide show. Korraldatakse retriiverite erinevatel teemadel koolitusi, tõukatseid, retriiverite kogunemisi.

ERTÜ **juhatusse** kuulub 7 liiget.

ERTÜ tegutseb järgnevates valdkondades:

Info. Eesmärk on levitada retriivereid puudutavat teavet ning jälgida, et teave liiguks võimalikult kiiresti ning oleks kättesaadav kõigile ühingu liikmetele.

Aretus. Ülesanne on koguda ja koostada statistikat terviseuuringutest, avaldada artikleid ning teabematerjale ning juhtida tähelepanu tõu tendentsidele ning valupunktidele aretuses.

Näitused. Kutsikate ülevaatusshowde ja erinäituste korraldamine.

Retriiverite tõuomane töö ja katsed. Ülesanne on koordineerida retriiverite tõukatsete koolitust, kas **retriiverite tõu- ning jahikatsetega seonduvaga**, reeglite tõlkimise/koostamise ja väljatöötamisega ning katsete läbiviimisega.

4. PRAEGUNE OLUKORD

4.1 Populatsiooni suurus ja koosseis

Maailmas on labradori retriiver üks populaarseim tõug ning registreerimisarvud on suured. Inglismaal registreeritakse labradore ligikaudu 45 000 koera aastas ning USAs üle 100 000 aastas. Kuigi tõug on populaarne, on siiski oluline hoida silma peal tõu geenibaasil. Üks põhjustest on see, et ka tõu kodumaal, kust tuuakse mujale Euroopasse ja USAsse palju aretusmaterjali, on juba aastakümneid soovitud lähedast liinipaaritust, kindlate liinide ja isaste kasutamist.

Labradori retriivereid on 2008 aasta detsembri seisuga Eestis EKL registri andmetel kokku registreeritud 1436. Neist viimase 10 aasta jooksul on sündinud 1398 koera.

Tabel nr 1a. Eesti labradoripopulatsioon aastate lõikes

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Sündinud kutsikad ¹⁾	84	102	125	140	160	164	214	138	159
sh. Export Pedigree ²⁾		4	18	11	16	15	15	15	18
%		3.9	14.3	7.9	10	9.1	7	10.7	12
Eestisse sissetoodud koerad ³⁾	3	6	9	6	10	5	0	7	3
Kokku (sündinud kutsikad + sissetoodud koerad):	87	108	134	146	170	169	214	145	162
Pesakondi	12	13	17	21	21	21	32	22	22
Pesakonna keskmine suurus	7	7.85	7.35	6.67	7.62	7.88	6.69	6.27	7.23
Registreeritud kennelid ⁴⁾	4	7	7	6	11	14	19	16	14
Kennelnimega registreeritud pesakondi	4	9	13	11	18	18	28	19	15
Aretuses kasutatud isased ⁵⁾									
kokku	8	10	12	15	15	15	19	20	17
sh. kodumaised	5	3	3	5	5	4	4	6	7
sh. sissetoodud	1	1	4	3	3	3	2	1	3
sh. välismaised	2	6	5	7	7	8	13	13	7
Aretuses kasutatud emased									
kokku	12	13	17	20	21	21	32	22	22
sh. kodumaised	8	7	15	19	21	18	21	14	16
sh. sissetoodud	4	6	2	1	0	3	11	8	6
Aretuses kasutatud koerad kokku	20	23	29	35	36	36	51	42	39

- 1) Siin kajastuvad vaid sündinud ja pesakonna registreerimise ajaks elus olevad kutsikad (s. t. EKL tõuraamatusse kantud kutsikad). Arvud erinevad mõnevorra tegelikult sündinud kutsikate arvust (surnult sündinuid ja enne pesakonna registreerimist surnud kutsikaid ei arvestata).
- 2) Esitatud on koerte arv, kellele on vormistatud „*Export Pedigree*“. Tõenäoliselt on need koerad Eestist välja viidud ja kohalikus aretuses edaspidi ei osale.
- 3) Esitatud on vaid sisse toodud ja EKL tõuraamatusse ümberregistreeritud koerad. Tõenäoliselt on sissetoodud labradore mõnevorra rohkem, kuid omanikud ei ole neid ümber registreerinud ning seetõttu puudub täpne ülevaade tegelikult sissetoodud labradoride arvu kohta.
- 4) Siin on ära toodud registreeritud ja tegutsevate labradoride kasvatavate kennelite arv. Arv on tinglik, tegutsevaks kenneliks on loetud kõik kennelid, kus sama aasta ja sellele eelneva kolme aasta jooksul on sündinud vähemalt üks labradoripesakond.
- 5) Aretuses kasutatud sissetoodud koerad on valisriigi tõuregistrist Eesti tõuregistrisse kantud isendid, aretuses kasutatud välismaised koerad on välisriigi tõuregistrisse kantud isendid.

Viimaste aastate registreerimisarvude poolest on labrador jätkuvalt üks kõige populaarsemaid tõuge Eestis.

Tabelis nr 1 on välja toodud kutsikate registreerimisarvud Eestis, naaberriikides ja tõu kodumaal viimase kolme aasta jooksul:

aasta	Eestis registreeritud kutsikad	Soomes registreeritud kutsikad	Rootsis registreeritud kutsikad	Lätis registreeritud kutsikad	Inglismaal registreeritud kutsikad
2006	214	1568	~ 2000	82	45 700
2007	145	1606	~ 2000 ⁹	89	45 079
2008	159				

Matadooraretus ehk ühe isase liigkasutus.

Liigkasutuseks loetakse üle 10%-lise osa kahe eelmisel aasta sündinud kutsikate arvust või üle 5%-lise osa põlvkonna kohta ehk nelja järjestikuse aastasündidest¹⁰. Kui labradori retriivereid sünnib 150 kutsikat aastas, oleks üksiku isase liigkasutusepiirarvuks 30 kutsikat kahe aasta jooksul.

Samuti on oluline jälgida, kui palju isase järglastest läheb välismaale ja kui palju koera teisest sugupõlvest jõuavad realselt edasi aretusse. Kahjuks ei saa seda infot veel Eesti Kennelliidu registrist koondarvudena kätte.

⁹ Susanne Rehlin, Rootsi Labradoriklubi aretustoimkonna juhataja

¹⁰ Katariina Mäki „Siitoskoiran valinta“

Tabel nr 2. Viimasel 5 aastal enim kasutatud isased (Eestis sündinud kutsikad)¹¹:

nimi	järglaste arv kokku	järglaste arv ja % 2004 sündinud kutsikatest (170)	järglaste arv ja % 2005 sündinud kutsikatest (169)	järglaste arv ja % 2006 sündinud kutsikatest (214)	järglaste arv ja % 2007 sündinud kutsikatest (145)	% nelja järjestikuse aasta sündidest (2004-2008 kokku 698 kutsikat)
Reval Dream Casanova Magic Power	82	27 (16%)	8 (5%)	31 (14%)	16 (11%)	12 %
Loresho Love Mail	40	12 (7%)	28 (17%)	0	0	6%
Black Floyd Apple-Jack	36	18 (11%)	18 (11%)	0	0	5 %
Adventurer's Noble Knight	33	8 (5%)	17 (10%)	18 (8%)	0	5 %
Forest Fan Kerberos	24	0	0	17 (8%)	7 (5%)	3 %
Chancellor Merry	20	0	0	10 (5%)	10 (7%)	3 %

Tabel nr 3. Aastate kaupa kasutatud isaste koguarvud.

Aasta	Järglasi saanud isaste koguarv	Kasutatud isaseid (sulgudes sündinud pesakondade arv): (rohelisega on märgitud välismaal elavad isased)
2004	17	Mailiksen Gentleman (1), Talimar Mallorn's Storm Warning (1), Tealway Ali At Bubbling (2), Reval Dream Casanova Magic Power (4), Juht Alban (1), Loresho Love Mail (1), Reval Dream Doping Control (1), Beechcroft's Study In Black (1), Countrylove's East Of Eden (2), Tsaroday Timberlay (1), Hirsipirtin Ikioma (1), Sweettrees Aprilfool (1), Black Floyd Apple-Jack (2), Loresho Ozzie (1), Adventurer's Noble Knight (1), Porto Lab Of Franco's Valley (1), Tawastway's Private Eye (1),
Kasutatud isaste seas on lähedalt sugulased: <ul style="list-style-type: none"> • Mailiksen Gentlemani poeg: Loresho Love Mail, • Chancellor Merry pojad: Adventurer's Noble Knight ja Black Floyd Apple-Jack, • Hirsipirtin Ikioma poeg: Reval Dream Doping Control, 		
2005	15	Ingus Ciando (1), Strongline's Clown (1), Paunvere Black Diamond (Eestis sündinud, elab Leedus) (1), Loresho Love Mail (3), Tsaroday Wellington (1), Tsaroday Cherokee (1), Paunvere Ambrosius (1), Black Floyd Apple-Jack (3), Strongline's Dalwhinnie (1), Rocheby Smokescreen (2), Adventurer's Noble Knight (2), Reval Dream Casanova Magic Dream (1), Sheenaron Merry Soul Mate (1), Juht Duncan (1), Tealway Ali At Bubbling (1),
Kasutatud isaste seas on lähedalt sugulased: <ul style="list-style-type: none"> • Mailiksen Gentlemani pojad: Loresho Love Mail ja Tsarodey Wellington, • Bubbling Churchilli pojad: Tsarodey Cherokee, Paunvere Black Diamond ja Paunvere Ambrosius, kes on vennad samast pesakonnast. • Chancellor Merry pojad: Adventurer's Noble Knight ja Black Floyd Apple-Jack, 		

¹¹ andmed pärinevad EKL tõuregistrist

2006	19	Ingus Ciando (2), Dolphingham DeeDeeTee (1), Eshli Chans Fantasy Good Luck (1), Reval Dream Casanova Magic Power (5), Mallorn's Chocomania (3), Wizard's Creek Oliver (1), Paunvere Black Diamond (Eestis sündinud, elab Leedus) (1), Deep Run Turbo Dog (1), Tweedledum Against All Odds (5), Adventurer's Noble Knight (2), Forest Fan Kerberos (2), Mallorn's Ursus Arctos (1), Chancellor Merry (1), Loresho Firefly (1), Guideline's Chunga's Revenge (2), Loverslane Laurel Wreath (1), Tawastway's Fooling Around (1), Tjotte's Broken Arrow (1), Athos (1),
Kasutatud isaste seas on lähedalt sugulased:		
<ul style="list-style-type: none"> • Chancellor Merry pojad: Adventurer's Noble Knight ja Black Floyd Apple-Jack, • Adventurer's Noble Knighti poeg: Wizard's Creek Oliver, 		
2007	21	White Wing American Spirit (1), Sweettrees Aprilfool (1), Inishfree Angus of Ashford Castle (1), My Brand Pretty Much (1), Bubbling Xerox (1), Forest Fan Kerberos (1), Rocheby Dark Sky Over Archallagan (1), Beechcrofts Study In Black (1), Chancellor Merry (1), Huckleberry Finn Gorska Fantazija (1), Rosanan Icebreaker (1), Reval Dream Casanova Magic Power (3), Loresho Firefly (1), Paunvere Ambrosius (1), Forest Fan Hollenboll (1), Fine Label Liberty Lennon (1), Forest Fan Garibaldi (1), Ryedown Military Two Step (1), Mallorn's Chocomania (1), Palabras Quibble (1), Stromley Furgus (1)
Kasutatud isaste seas on lähedalt sugulased:		
<ul style="list-style-type: none"> • Rocheby Smokescreeni pojad: Huckleberry Finn Gorska Fantazija, Fine Label Liberty Lennon ja Palabras Quibble, 		

Viimaste aastate jooksul on suurenenud aretuses kasutatavate isaste arv suhtes registreeritavate kutsikate arvuga. Kuigi lähipaaritusi ei soosita ja enamik paaritusi on tehtud out-crossinguna, figureerivad siiski mõned kindlad liinid paljude kennelite koerte vanemates mitmeid aastaid.

Samuti suurendab isaste kasutamist aretuslaenu praktika, kus mõnel juhul saab isane, kes viibib riigis näiteks ühe aasta, sel ajal rohkem pesakondi kui ta saaks juhul, kui ta elaks selles riigis kogu aeg.

Olukorda parandab see, et sisse ei ole toodud mitte ainult isaseid, vaid tuakse regulaarselt ka emaseid koeri eri liinidest. Eestis ei ole ka tavaks kasutada sama emast aretuses liiga tihti, ka Eesti Kennelliidu tõuraamatumäärus piirab seda (võrdluseks: Inglismaal võib emane koer saada 5-6 või ka 8 pesakonda elu jooksul).

- Tuleb tõsta aretuses kasutatavate eri liinide koerte arvu ja vähem kasutada samu isaseid vahelduvuse säilitamiseks ja riskide vähendamiseks.
- ERTÜ peab positiivseks uute aretusisaste sisse toomist ja kasutamist, loomulikult eeldusel, et nad on tüüpilised tõu esindajad nii iseloomu kui ka välimuse poolest ja terved.
- ERTÜ soovib hoida ühe isase järglaste arv alla 10% kahe eelmise aasta sündinud kutsikate arvust või alla 5% neljal eelmisel aastal sündinud kutsikate arvust. Kui labradori retriivereid sünnib 150 kutsikat aastas, oleks üksiku isase liigkasutusepiiravaks 30 kutsikat kahe aasta jooksul.

Tabel nr 4. Viimase viie aasta kokkuvõte.

Aasta	Registr arv	Pesakonnad	Improrditud koerte arv	Kasvatajaid	Isased	Emased
2004	170	22	10	11	16	22
2005	169	21	4	14	15	21
2006	214	33	0	19	19	33
2007	145	24	5	16	21	24
2008 ¹²	131	19	3	14	15	14

Labradoride värvimärgid, värvide pärandumine ja sellega seonduv

Labradori retriivereid on kolme värvi – musti, kollaseid ning pruune. Kollaste värv varieerub helebeezist rebasepunaseni.

Lubatud on valge laik rinnal¹³. Lisaks esinevad „Bolo märgid“ ehk valged „tallaalused“ käppade all (kuni lisavarbani)¹⁴ ja valged karvad kubemes. Mõnikord jäävad nad kutsika kasvades väiksemaks ja kaovad täiesti või jäävad alles ainult üksikud valged karvad. Teinekord võib näha valgeid kannaaluseid ka täiskasvanud koeral. Mingil juhul ei mõjuta nad koera aretuskasutust ja tõugu kasvatavad ja tundvad kohtunikud neid enamasti värviveaks ei pea. Ainukesteks selgeteks diskvalifitseerivateks vigadeks labradori retriiveril on brindle või tan märgistused.

Labradori retriiver värvi määravad kaks geenikomplekti. Esimene neist määrab ära, kas labradorikutsikas saab olema tume (pruun või must) või hele (kollane). Tume värv on alati domineeriv. Labradorid genotüübiga EE (homotsügoonne dominant) või Ee (heterotsügoonne) on tumedad ja ainult ee genotüübiga (homotsügoonne retsessiiv) labradorid saavad olla heledad. Teine geenikomplekt määrab ära, kas labrador on must (dominantne värv) või pruun (retsessiivne värv).

Mustad labradori retriiverid:

EEBB – dominantmust koer, kelle kõik kutsikad on musta värvi.

EEBb – must koer, kes pärandab pruuni värvi.

EeBB – must koer, kes pärandab kollast värvi.

EeBb – must koer, kes pärandab nii kollast kui pruuni.

Kollased labradori retriiverid:

eeBB – kollane koer, kes ei jäta pruuni värvi kutsikaid,

eeBb – kollane koer, kes jätab nii musti kui pruuni värvi kutsikaid,

eebb – kollane koer ilma pigmendita (silmade ümbrus ning suu limaskest on roosa, mitte must ning silmad ei ole enamasti mitte pruunid, vaid rohelistes).

Kutsikad saavad ühe E/e emalt ja ühe isalt, samal moel saavad nad ühe B/b emalt ja ühe isalt. Kui võtta näiteks kaks koera genotüübiga EeBb (väliselt musta värvi), võivad pesakonnas ilmned kõik

¹² Detsembri 2008 alguse seisuga

¹³ Vt Lisa 1 labradori retriiveri FCI standard

¹⁴ Bolo märkideks nimetatakse valgeid karvu kubemes ja valget laiku talla all. Väidetavalt pärineb see kuulsalt Inglise välimiku- ning töötšampionilt Banchory Bololt, kelle järglastel esines seda väga tihti.

kolm värvi. Kollaste koerte paar saab anda oma kutsikatele ainult ee kombinatsiooni, seetõttu saab kahel kollasel labradoril sündida ainult kollased kutsikad. Samal moel pärandavad kaks pruuni labradori oma kutsikatele ainult bb kombinatsiooni, nii et kaks pruuni koera ei saa kunagi musta kutsikat.

Pigmentitud koera (eebb) võib kasutada aretuses, kuid soovitatav on teda pigmentitud järglaste vältimiseks paaritada koeraga, kes jätab

a) vaid musta ja kollast (EeBB või eeBB)

b) vaid musta ja pruuni (EEBb)

või

c) dominantmustaga (EEBB),

Sellisel juhul tulevad kõik järglased selles pesakonnas tavalist labradoridele kuuluvat värvi ilma kõrvalekalleteta ning neid võib omakorda kasutada aretuses. Oluline on meeles pidada, et pigmentitus ilmneb vaid pesakondades, kus mõlemad vanemad jätavad nii kollast kui pruuni värvi.

4.2 Iseloom ja kasutus(töö-)omadused

Labradori retriiver peab olema oma iseloomult tasakaalukas ja hästi stressitaluv koer. Ta õpib kiirelt, mistõttu teda on lihtne koolitada erinevateks ülesanneteks. Ta on tingimusteta sõbralik nii inimeste kui ka teiste loomade vastu, igasugusesse agressiooni või argusesse tuleb suhtuda äärmise kriitilisusega. Ta peab minema kõhklemata ja esimese käsu peale vette ning töötama seal vaevata ka pikka aega ilma sunni või liigse julgustusega. Tema töötahe on seotud tihedalt tema sooviga inimesele meeldida (*will to please*), mis teeb temast hea jahikaaslase ning seltsilise.

Püssilasku kuuldes on ta tähelepanelik, keskendunud ja hääletu. Otsimistööd teevad nad iseseisvalt ja tempokalt, ilma julgustuse või sunnita kuni õnnestunud soorituse või ärakutsumiseni.

Saagihaare on neil samuti omaalgatuslik, pehme ja õrn, igasugune saagi rikkumine või selle peal püherdamine on lubamatu.

Labradori retriiverite iseloom Eestis vastab suure osas tõu standardis kirjeldatule. Kõrvalekaldeid esineb vähe ja on osaliselt tingitud ka madalast koerapidamiskultuurist, oskamatuses koera õpetada ning kasutusülesanneteks ette valmistada. Pole võimalik välja tuua liine, kus argust/agressiivsust või treenitamatus tõeülesanneteks esineks silmapaistvalt.

Iseloomu vastavus jahil nõutavate omadustega

Labrador on Eestis jahikoerana uus ja noor tõug. Linnujaht, milleks labrador on põhiliselt aretatud, ei ole Eestis jahimeeste seas populaarne. Üha rohkem jahimehi on hakanud aga avastama labradori kui jahikoera ning kasutama labradori lisaks linnujahile ka väikelooma ja uluki küttimisel. Labrador on tänu oma heale haistmisele tõhus verejälje koer. Labradori tugev kehaehitus võimaldab tal ära tuua ka suuremat ja raskemat saaki, kui seda on part (näiteks hani ja jänes).

Retriiverite jahiinstinktide tuvastamiseks kasutatakse Põhjamaades sarnaseid teste ja katseid. Eesti Kennelliit on ERTÜ ettepanekul kinnitanud retriiverite tõuomaste instinktide hindamiseks retriiverite tõukatsed.

ERTÜ on aastatel 2004-2007 korraldanud 6 retriiverite tõukatset. Nendes on osalenud kokku ligi 90 retriiverit, kellest enamik labradori retriiverid. Edukalt on Eestis korraldatud tõukatse läbinud 25 labradori retriiverit. Lisaks neile on kolm Eestis elavat labradori retriiverit läbinud katse Soomes.

ERTÜ eesmärgiks on läbi koolituste ja teavitustöö tegemise muuta tõukatset labradoride seas populaarseks harrastuseks.

LABRADORIDE KASUTAMINE TÖÖS

Labradorid pimedate juhtkoertena Eestis

Labradori retriiveri tõu olulisemateks plussideks pimedade juhtkoertena on tahe tööd teha, hea ja kiire õppimisvõime, julgus, agressiivsuse puudumine ning vastupidavus.

Viimased viis aastat on kennel Juht, mis tegutseb Juht- ja Abikoerte Kooli juures, valinud aretusisaseid Soome labradoride hulgast. Põhjuseks see, et Eestis ei leidu sobilikke isaseid ja Soome koerte andmebaas sisaldab nii tervist kui ka tõukatsetega seotud andmeid. Aretusisaste valikul on jälgitud nii koera enda, tema vanemate ning õdede-vendade, aga olemasolul ka seniste pesakondade tervisenäitajaid. Püütud on valida koeri, kes on küll töökad, kuid samas rahuliku iseloomuga – puhas jahiliini labrador võib osutada juhtkoeraks liiga „tuliseks“. Eelistatud on ka väiksemat kuni keskmist kasvu, pigem kergemad koerad, kuna juhtkoera elu tähendab palju liikumist ja kergem kehakaal, nii nagu inimestelgi, säästab liigeseid.

Labradoride miinuste osas võib välja tuua mõned levinumad rasked haigused kui ka iseloomu omadused, mis on just juhtkoertele miinusteks. Kui liigeseprobleemid on aretajate suurema teadlikkuse tõttu ehk vähenenud, siis on viimastel aastatel esile kerkinud epilepsia, suhkruhaigus ja põlvedega seotud probleemid. Iseloomuomadustest võib välja tuua liigset aktiivsust ja tugevat jahiinstinkti, või teise äärmusena - liiga väikest töötahet. Kuid lõppkokkuvõttes võib öelda, et labradori retriiver on kõige sobilikum tõug pimedate juhtkoeraks.

Labradorid päästekoerana (reservpäästerühma koerajuht Ene Sikk)

Labradoril on mitmeid eeliseid otsingukoerana, ta töötab peremehele rõõmuga ja kui kutsikat on õpetatud noorena mängima, siis lisab see tema töökindlust. Kui õpetada teda ainult toiduga, võib kõht täis saada ja motivatsioon võib langeda.

Teda ei sega metsas metsloomade jäljed, kui peremehelt on saadud korraldus ja ta on hea liikuvusega koer, kes teeb korralikku ninatööd.

Labrador on ilmastikukindla karvastikuga koer, see on samuti tema suur eelis.

Probleemiks võib labradori retriiveri puhul saada liigne toiduga õpetamine, mille puhul ta võib nuusutada leitud inimese üle ja kui ei lõhna toidu järele, siis kaotab huvi. Ka tervis võib kujuneda probleemiks, sest otsingud on pikad ja kui koeral ei ole koormustaluvust ja ta ei ole sobivas vormis, ei pruugi ta vastu pidada.

Kokkuvõtteks võib öelda, et labrador on sündinud töötama ja seetõttu sobib ta hästi ka otsingu/päästekoeraks.

Labradorid tollis narko- ja pommikoerana (ülevaade Karin Kruusa).

Maksu- ja Tolliametil on praegusel hetkel 21 narkokoera, nendest 13 labrador retriiverit. Narkokoeri on kasutatud aastast 1994, ning kuni 2004 olidki kasutusel ainult labradorid.

Maksu- ja Tolliametil pole labradoride tervisega väga suuri probleeme olnud, kui välja arvata mõni üksik liigeseprobleem, on esinenud ka allergiat. On toodud labradore sisse ka teistest riikidest, põhiliselt Soomest, kuid ka Taanist. Eelistatud on olnud tööliini labradorid, kes oma välimuselt on väga erinevad näituseliini koertest. Samas on nende tööomadused kordi paremad, kui ilusatel suurtel näituseliini koertel. Eestist meie valitud koerte põhimureks olnud madal saagiinstinkt, mistõttu peab koera töölesaamiseks nägema tunduvalt rohkem vaeva. Tööliini koer on kergema kondiga ning jaksab ka kauem ja intensiivsemalt töötada.

Kuna labrador on väga sõbralik koer, siis kasutatakse teda edukalt reisijate hulgast otsimisel. Koer on piisavalt hea suurusega ja pole agressiivne. Kuid näiteks sõiduautes töötamiseks on labrador natuke liiga suur, samuti tuleb tihti otsida kitsastes kohtades, kus on samuti labradoril raske töötada.

Lõppsõnana võib öelda, et kindlasti on labradoridel palju potentsiaali töötamiseks narkokoerana.

4.3 Tervis

Kuigi labradori retriiverit loetakse suhteliselt terveks tõust, esineb neil siiski mõnel määral põletikke, allergiaid ja düsplaasiat ning vähesel määral silmahaigusi.

Toome välja eraldi need haigused, mille kohta on olemas uuringuvõimalus ja lisame nimekirjana veel labradori retriiverite seas esinevaid haigusi, mille esinemissagedus ei ole märkimisväärne, kuid mis siiski mõjutavad aretusvalikute tegemist.

4.3.1 Pärilikud haigused ja nende kontroll

Tõuuhingu aretustoimkond on seadnud prioriteediks terviseuuringute vajalikkuse rõhutamise ja läbi kodulehekülje tutvustatakse ka näiteks kutsika ostu-müügi-lepingu lisa¹⁵, mille eesmärk on tagada, et kasvataja jagab tõuomaste haiguste kohta informatsiooni ning varustab kutsikaomaniku kirjalike juhistega, mis aitavad vältida haiguste esinemise tõenäosust (toitmise-liikumise-hooldamise juhised) ning müüb kutsika soovitusel, et tolele tehakse hiljem ametlikud terviseuuringud.

Labradori retriiverit ohustavad mitmed liigesehaigused ning ka mõned silmahaigused. Siia peatükki koondame haigused, mille vastu võitlemine on olnud osa aretusnõuetest.

Puusadüsplaasia all mõistetakse puusaliigese ebanormaalset arengut. Selle põhjuseks on mitmed geneetilised ja omandatud muutused puusanapas, reieluueas ja liigesekapslis. Muutusi liigeses mõõdetakse röntgenpildi abil ja hinnatakse astmetega A - E, millest A tähistab normaalset liigest, B normaalilähedast liigest, C kerget düsplaasiat, D keskmist düsplaasiat ja E rasket düsplaasiat. Sõltuvalt tulemusest võib puusaliigese düsplaasia mõjutada koera igapäevast elu ja seab piirangud ka koera kasutuskooormusele töös. Kuigi puusadüsplaasia ei pruugi sageli koerale erilisi vaevusi põhjustada (eriti noores eas), võib siiski sümptomeid ette tulla ja vaevused tekkida. Tõsine puusadüsplaasia võib viia lausa eutanaasiani. Puusadüsplaasia on oma pärandumismehhanismilt kvantitatiivne. Selle pärandumist mõjutavad suur hulk genee ja ka keskkonnamõjud. Pärilikkus ehk geenid, mis koerale kaasa on antud, seavad piirid, mille vahel hakkavad toimima keskkonnategurid. Koos loovad nad koera fenotüübi.

¹⁵ vt Lisa nr 2 (ERTÜ ostu-müügi-lepingu lisa)

Puusadüsplaasia ja aretusvalikud

Aretuses peab soosima koeri, kes on A või B-tulemustega. C-tulemusega koerale on lubatud partneriks ainult ideaalselt terve, A –tulemusega koer. Koeri, kelle tulemused ei vasta eelnevale, tohib kasutada vaid tõuühingu kirjaliku soovitusel ja Eesti Kennelliidu eriloa puhul.

Küünarliigese düsplaasiaks nimetatakse kodarluu ja küünarluu ebaühtlasest kasvust tingitud muutusi, mis põhjustavad longet ennekõike suurt kasvu koertel. Küünarliigese düsplaasia on kõige rohkem esinevaks esijäseme lonke põhjustajaks, mis raskema vormi korral võib looma täielikult sandistada. Sageli esineb patoloogia mõlemas esijäseme küünarliigeses samaaegselt. Seetõttu võib longe olla ebaselgelt väljendunud ning jääda isegi märkamata.

Küünarliigese düsplaasia on selles tõus maailmas kõige levinum liigeseprobleem. Seda uuritakse enamasti röntgenpildi abil, uuringu tulemus märgitakse astmetega 0 – 3, millest 0 tähistab normaalset küünarliigest, 1 kerge artroosiga küünarliigest, 2 keskmist artroosi ja 3 tugevat artroosi.

Enamik 0 ja 1 tulemusega koertest elab tavalist elu ja ei oma mingeid sümptomeid, neid saab kasutada ka töökoertena. Kergelt küünarliigesedüsplaasiast mõjutatud koer võib hakata välja näitama sümptomeid alles vanemas eas. Suuremad muutused liigeses aga tähendavad koerale valu ja lonkamist ning vajavad valuvaigistavat ravi ning operatsioone. Kui mõjutatud on mõlemad küünarliigesed, siis ei pruugi koer longata, vaid sümptomiks on vaid liigete kangus, märgatav näiteks pärast asemelt tõusmist.

Küünarliigese düsplaasia on vaid üldine termin, kuid selle alla käivad patoloogiad nagu:

mitteliitunud haakjätke (UAP i.k. *united anconeal process*) Küünarluu ülemises otsas on kergelt konksajas luu osa, mis sobib õlavarreluus olevasse avasse. Jätke on luu osa, mis liigendab luid (või liigub koos luuga). Haakjätke tekib arenevas luus eraldi asuvast kasvualast ja on täielikult ühendatud küünarluuga, kui koer on 4-5 kuune. Kui ta ei ühinegi küünarluuga, võib ta eralduda ja liigese kapslisse ujuma jääda, põhjustades valu ning artriiti.

fragmenteerunud kaarnajätke (FCP i.k. *fragmented coronoid process*) küünarluu peal on kumer sälk, mis sobib õlavarreluu ümara põhjaga moodustades kumera liigese. Selle pea ülaseru nimetatakse haakjätkeks ja alumist serva kaarnajätkeks. Kui nimetatud sälk ei arene õige kumerusega, asetub liiga palju raskust kaarnajätkele, põhjustades selle mõranemise. Diagnoosimine on raske. Üldiselt algavad probleemid siis, kui koer on 5-9 kuune ja võivad avalduda vahetevahel esineva lonkamisena, mis järkjärgult halveneb. Tavaliselt on lahenduseks operatsioon, mille käigus eemaldatakse lahti tulnud (või veel üksnes mõranenud) kaarnajätke osa, kuid see ei peata alati DJD (liigete degenerereerumine) arenemist.

lõhestav osteokondriit (OCD)

Lõhestava osteokondriidi (i. k. *Osteochondritis dissecans* e. OCD) puhul on tegemist kõhrega kaetud luutükkide irdumisega liigese pinnalt. Luus tekkiv verevarustuse häire viib luutüki irdumiseni koos teda katva kõhrega. Luutükk võib jääda seotuks luuga sidekoe kaudu või luust täielikult irduda ja jääda liigesesse. Viimasel juhul nimetatakse lahtist tükki liigeshiireks. Labradoridel tekib tavaliselt tekib OCD küünar-, õla-, põlve- ja kannaliigeses. Liigese liikuvus on takistatud, kaasneb lihaste kõhetumine, kuna valu tõttu püüab koer jäset mitte koormata.

Küünarliigese ebakongruentsus tekib tavaliselt kodarлуу ja küünarлуу eri kiirusega kasvamise tagajärjel. Üks luu jääb lühemaks, põhjustades teise luu kaardumist, mis omakorda põhjustab küünarliigese inkongruentsust. Kui luud ei kasva ise normaalselt, saab luu pikkust ja kaardumist kirurgiliselt parandades luua kongruentse küünarliigese. Operatsioon võib end koerale normaalse liikumise võimaldamiseks ära tasuda, kuid operatsioonijärgne hooldamine ja taastumine on raske ning pikk, nii koerale kui ka koeraomanikule. Luude inkongruentsusel võib olla geneetiline alus ning seda peetakse üldiselt kasvuprobleemiks.

Küünarliigese pärandumine on samuti kvantitatiivne. Liiga kiire kasv ja koera ülekaal kasvu ajal võivad mõjustada selle esinemist ja mitte ainult küünarliigeses, vaid ka teistes liigestes. Koer peaks arenema aeglaselt ja ei tohiks soosida kiirelt täiskasvanuks arenevat ning varakult täiskasvanud koera massi saavutavat tüüpi. Tähtis on ka koera toitumine arengu ajal. Düsplaasia esinemist soodustab ka liiga ühekülgne või liiga suur füüsiline koormus.

Tabel nr 5. Düsplaasia keskmine esinemise % lähimaades labradori retriiverite (arvesse võetud viimase viie aasta keskmine %) ¹⁶:

	Eesti	Läti	Soome
puusadüsplaasia (C-E-puusad)	22,6% (nov'08 seis) ¹⁷	56% (nov'08 seis)	29% (veebr'08 seis)
küünarliigese düsplaasia (1-3-küünarliigesed)	14,7% (nov'08 seis)	7% (nov'08 seis)	17% (veebr'08 seis)

Uuritud on **27%** (338) aastatel 1997 kuni 2007 sündinud labradori retriiverit (kokku sündinud 1264 labradori).

Enamik liigeseprobleeme erinevates liigestes esineb vanuses, mil ametlikke tulemusi veel ei nõuta ja seetõttu ei jõua opereeritud või magama pandud kutsikate tulemused kunagi ametlikku statistikasse. Samuti ei uurita ametlikult õla- põlve- või kannaliigestes esinevaid kasvuhäireid. Tõuühing kogub sellist infot, kuid kahjuks pole omanikud motiveeritud sedalaadi infot jagama ning andmeid ei ole piisavalt mingite järelduste tegemiseks.

Kui ERTÜ kehtestas eelmised aretusnõuded, siis olid Eesti düsplaasia statistikatulemused samased Soome ja Rootsi omadega. Viimase nelja aastaga on Eesti tulemused aga paranenud:

Tabel nr 6: Tulemused aastate võrdluses:

Andmed kokku:	2003	2008:
Puusadüsplaasia (C-E)	27-29%	22,6%
Küünarliigese düsplaasia (1-3)	16-19%	14,7%

¹⁶ Andmed pärinevad Soome Kennelliidu ametlikust andmebaasist, Läti retriiverite klubi statistikast ja Eesti retriiverite aretustoimkonna koostatud tabelist.

Siiski peab arvestama statistika ebatäiuslikkust, kuna varakult lonkama hakanud, opereeritud või magama pandud kutsikate tulemused ei jõua statistikasse.

Küünarliigese düsplaasia ja aretusvalikud

Aretuses on lubatud kasutada vaid uuritud koeri 0 ja 1-tulemusega. Koeri, keda pole uuritud või kelle tulemused ei vasta eelnevale, tohib kasutada vaid Eesti Retriiverite Tõuühingu kirjalikul soovitusel ja Eesti Kennelliidu eriloal.

Silmahaigused:

PRA – Progresseeruv reetina ehk võrkkesta atroofia (PRA) on üldnimetus grupile koerte pärilikele võrkkestahaigustele. Eestis pole seda labradoridel veel leitud, kuid mujal maailmas esineb seda mõõdukalt.

On olemas mitmeid liigitusi sellele haigusterühmale lähtuvalt haiguse ilmnemise east ja võrkkesta haigusnähtudest, kuid kõik PRA vormid viivad paratamatule pimedaksjäämisele. Mõnel tõul, näiteks iiri setteritel või norra põdrakoortel, hakkab haigus avalduma väga varakult (juba kuuenädalastel kutsikatel). Sellist tüüpi PRA puhul on probleem põhjustatud kolvikeste ja kepikeste – võrkkestal paiknevate valgustundlike nägemisrakkude arenguhäirest. Sellised kutsikad ilmutavad juba kolmekuuselt sageli käitumismärke, mis viitavad vähenenud nägemisele ning võivad ühe-kaheaastaselt kaotada nägemise täielikult.

Labradori retriiveritel, nagu ka mitmel teisel tõul, esineb haigus vormina, mida kutsutakse degeneratiivseks (prcd). See on levinuim koerte pimedaksjäämist põhjustav PRA vorm. Reeglina avaldub see pisut hiljem, hävitades nägemise koera neljandal kuni seitsmendal eluaastal. Siin on nägemisrakud küll normaalselt välja arenenud, ent hakkavad siis järk-järgult taandarenema.

Esimene märk enamike PRA vormide puhul on kanapimedus (nägemise halvenemine hämaruses). See on tingitud sellest, et kepikesed (valgustundlikud rakud) hakkavad varem hävida kui kolvikesed (värvitundlikud rakud, mis tagavad nägemise eredas valguses). Hämaras ruumis hakkab koer pörkuma esemete vastu, koperdama asjadele otsa seal, kus inimesele nägemiseks veel piisavalt valgust. Järk-järgult kaotab loom nägemise ka eredas valguses. Sageli võib märgata silmaava ebanormaalset laienemist, samuti ka silmade läike muutumist ebaloomulikuks (kui valgus paistab silma ja tagasi peegeldub).

Silmapõhja uuriv arst märkab PRA tunnustena võrkkesta veresoonestiku vähenemist ja soonte peenenemist, samuti muutusi silmapõhja peegelkihi e. tapetumi omadustes. Oluliseks diagnoosiviisiks on elektoretinogramm, mis reageerib silmanärvidest lähtuvatele elektriimpulssidele, mida tingivad silma sattuvad valgusimpulsid. Testiks pannakse silmale eriline kontaktlääts ning peanahale kaks nõrkvooluelektroodi, misjärel suunatakse silma eredad valgusimpulsid, millele võrkkest vastab signaalidega, mis mõõdetakse arvuti abil. Terve võrkkest annab vastuseks tugevad signaalid, nõrgenenud signaal viitab haigusele.

PRA on pärilik haigus, mille avaldumiseks on vaja saada retsessiivne geen mõlemalt vanemalt. Mitmete sugupõlvete vältel võib PRA geen jääda ilma geenuuringuta varjatuks ning haigus ei ilmne kuni aretuspaari satuvad kaks koera, kel mõlemal on olemas retsessiivne PRA geen.

Optigeni laboratooriumites tehakse geenitesti, mis suudab tuvastada prcd-PRA geeni ja määrata koeras selle geeni olemasolu. OptiGen prcd test tehakse koeralt võetud vereprooviga. Test analüüsib spetsiifilist DNA mutatsiooni, mis põhjustab prcd-PRAd. OptiGen tuvastab mutantse, ebanormaalse geenikoopia ja normaalse geenikoopia. Testi tulemuseks on genotüüp ja see võimaldab jagada koerad

kolme rühma:

- a) normaalne/puhas (homosügootne normaalne),
- b) kandja (heterosügootne) ja
- c) haige (homosügootne mutant).

Kuigi geenitest on suurepärane võimalus oma koera enne aretuses kasutamist testida, pole koerte testimine siiski veel väga levinud tava. Paljudes riikides on peetud aastakümneid nõ PRA-nimekirju ehk pandud avalikult üles koeri, kes on PRA-haiged ja seetõttu on teada nõ PRA-liinid.

Aretuses on lubatud kasutada nii tervet/normaalset kui ka kandjat, ehk siis koera, kes on ise samuti terve. Kandjat ei tohi panna kokku haige koeraga. Kahe kandja paaritamisel saadake pesakond, kus kõik kutsikad on kandjad.

Kutsikad, kes sünnivad kombinatsioonist normaalne/puhas + normaalne/puhas, saavad automaatselt tulemuse „läbi vanemate puhas“ (clear by parentage), mida loetakse samaks tulemuseks kui normaalne/puhas.

Tabel nr 7. PRA risk OptiGeni tulemustega koerte kombinatsioonide puhul¹⁸.

Genotüüp	Koera grupp	PAARITUSE jaoks oluline informatsioon	Haiguse risk
Homotsügootne normaalne	Normaalne/puhas (<i>Normal/Clear</i>)	Võib paaritada iga koeraga, ülimald risk haigete kutsikate sünniks	Ülimald
Heterotsügootne	Kandja (<i>Carrier</i>)	Tohib paaritada vaid koeraga normaalne/puhas, et vältida haigete kutsikate sünni	Ülimald
Homotsügootne mutant	Haigestunud (<i>affected</i>)	Tohib paaritada vaid koeraga normaalne/puhas, et vältida haigete kutsikate sünni	Väga kõrge

Eestis ei ole diagnoositud ühtegi PRA-haiget koera, on olnud kahtlusi ebatüüpiliste võrkkesta muutuste puhul, kuid kordusuuringuid aasta või paari pärast, mis võimaldaks diagnoosi täpsustamist, ei ole tehtud.

Optigeni geenitesti on läbinud teadaolevalt üle 30 koera, kelle seas on leitud mõned PRA-kandjad. Täpseid tulemusi ei ole ERTÜ'1 teada kuna Optigeni test on vabatahtlik ja koeraomanikud ei ole kohustatud tulemusi avaldama ega ERTÜ'le esitama.

¹⁸ Optigeni kodulehekülj http://www.optigen.com/opt9_test_prd_pra.html

HC (pärilik hallkae) on haigus, mis põhjustab läätse hägustumist, mistõttu valgus ei pääse sellest läbi ja koer võib jääda pimedaks. Haigusel on eri vormid, sõltuvalt sellest, kus läätse osas hägustumine paikneb. Läätse tagaosas olev kae ei laiene, aga esiosas laieneb ning see viib koera pimedaks jäämiseni. Kae on tavaliselt mõlemas silmas.

Igal vormil on oma pärandumismehhanism. Enamik vorme on leitud olevat autosomaalselt retsessiivseteks, kuid labradoridel esinev hallkae on tihtipeale ka dominantsetl päranduv.

Eestis on leitud mõned üksikud koerad, kellel esineb hallkaed¹⁹. Koera, kellel esineb hallkae, ei soovitata kasutada aretuses, kuid mõnikord ilmseb see haigus vanemal koeral, kellel on juba järglasi.

Inglismaa Kennelklubi küsitluse järgi on Inglismaa labradori retriiveritest 7,1% silmahaigusi. Lisaks kaele oli võetud arvesse entropiumi ja võrkkesta probleeme.

RD (retinaaldüsplaasia) on sünnipärane muutus silmades ja seda on kolm eri vormi: tRD (totaalne RD) põhjustab võrkkesta irdumise ja täieliku pimedaks jäämise juba varases kutsikaeas. Pärandub ta retsessiivselt, ehk mõlemad vanemad peavad olema geeni kandjad selleks, et see haigus kutsikatel ilmneks.

Kahte kergemat vormi, multifokaalset (mRD) ning geograafilist (gRD) tuvastatakse tavaliselt juba vanematel koertel silmauuringu ajal. Need põhjustavad eristmelisi võrkkesta sõlmi ja võivad mõnevõrra halvendada koera nägemist.

Labradoride puhul võib olla tegemist retsessiivse pärandumisviisiga, nagu arvatakse ka kuldsetel retriiveritel avalduva retinaaldüsplaasia kohta.

Eestis on leitud siiani üks RD-juhtum.²⁰

Tabel nr 8. Autosomaalsete retsessiivsete omaduste võimalikud kombinatsioonid ja neist sündinud kutsikate tõenäosus saada neid geene. Kombinatsioonid, mis toodavad haigeid kutsikaid on märgitud halliga (Katariina Mäki 2006).

	Terve (RR)	Kandja (Rr)	Haige (rr)
Terve (RR)	Kõik terved	50 % terveid 50 % kandjaid	Kõik kandjad
Kandja (Rr)	50 % terveid 50 % kandjaid	25 % terveid 50 % kandjaid 25 % haigeid	50 % kandjaid 50 % haigeid
Haige (rr)	Kõik kandjad	50 % kandjaid 50 % haigeid	Kõik haiged

¹⁹ November 2008 seisuga, andmed pärinevad dr Ülle Kellalt.

Tabel nr 9.

Jõustumisaasta	Haigus või viga, mille vastu võideldakse	Nõutavad meetmed	Võimalikud piirastmed või muud registreerimispiirangud
2009	Puusadüsplaasia	Düsplaasiauuringute nõue	Lubatud paaritada koeri A, B, C-tulemusega. Muude tulemuste puhul nõutav tõuühingu kirjalik soovitus ja EKL eriluba.
2009	küünarliigesedüsplaasia	Düsplaasiauuringute nõue	Lubatud paaritada koeri 0 ja 1-tulemusega. Muude tulemuste puhul nõutav tõuühingu kirjalik soovitus ja EKL eriluba.
2009	PRA, HC, RD	Silmauuringute nõue	Silmauuring peab olema tulemusega puhas ja ei tohi olla paaritushetkel vanem kui 1 aasta. Muude uuringutulemuste puhul kui „puhas“ nõutav tõuühingu kirjalik soovitus ja EKL eriluba.

4.3.2 Muud Eestis diagnoositud haigused selles tõus

Haigused, mille kohta aretusnõuetes pole eripunkte, kuid mida labradori retriiveritel samuti esineb määral, mis eeldab nende äramärkimist.

Parema ülevaate saamiseks küsitleti mõningaid kliinikuid Eestis - vastanute hulk oli üsna väike, mistõttu ei saa küsitluse põhjal teha sisulisi järeldusi. Siinkohal on välja toodud mõningad suundumused, mis vastustest välja tulid.

Mõne Eestis mitte levinud haiguse puhul võeti arvesse ka Soomes aastatel 2004 ja 2007-2008 korraldatud küsitlust labradori retriiverite omanike seas. Küsitluse viis läbi Soome Labradoriklubi aretustoimkond ja tulemused on esitatud Soome labradoride aretusprogrammis, mille 2008 aasta novembris kinnitas ka Soome Kennelliit. Vastuseid tuli 491 koera kohta.

Erinevad nahaprobleemid ja –haigused ja allergiad:

Labradoridel esineb mitmesuguseid nahaprobleeme, tegemist võib olla sügeluse, kõõmaerituse, kuiva naha või põletikega. Paljudel juhtudel on ühiseks nimetajaks allergia. Allergilise isendi immuunsussüsteem toimib liiga tugevalt ja organism võitleb ka selliste ainete vastu, mis on ohutud. Toiduallergia puhul on enamasti tegemist sealiha, loomaliha, erinevate teraviljade või piimaallergiaga. Mõnevõrra esines tolmuallergiat.

Allergiatega pärandumismehhanismi ei tunda, kuid on selged viited sellele, et nad on pärilikul teel edasi kanduvad. Allergilistel vanematel on suurem tõenäosus saada allergilisi järglasi. Seetõttu soovitatakse suhtuda allergilise koera paaritamisse ettevaatlikult.

Küsitluse järgi ei esine Eesti labradoridel keskmisest rohkem nahaprobleeme või allergiaid, kuigi nende hulk on kasvanud proportsionaalselt koerte arvu suurenemisega.

Inglismaa Kennelklubi terviseküsitluses esines labradori retriiveritel nahaprobleeme (mädist nahapõletikku, muid nahapõletikke) 8,3% koertest, kõrvaprobleeme (põletikke, verikõrva, kõrvalesti ja liigset vaigueritust) 5,5%, seedeelundkonna probleeme 5,0% koertest ja immuunsussüsteemi probleeme (atoopiat, gluteiini talumatust, tolmulestaallergiat, toiduallergiaid) 3,4% koertest.

Rootsi labradori retriiveritel esineb nende aretusprogrammi kohaselt palju erinevaid põletikke. Kõrvapõletikke esineb väidetavalt 34% koertest, muid põletikke, furunkuloosi näiteks 37% koertest. Rootsi kindlustusfirma Agria arvates esineb põletikke, eriti kõrvapõletikke ja furunkuloosi labradoridel enam kui teistel tõugudel.

Vesisaba – tüüpiline retriivereid puudutav sündroom. Tavaliselt pärast ujumist ilmnev sabajuure „kangus“, mille tõttu koer ei saa oma saba enam liigutada, see ripub nagu „surnud“ ja koeral võib olla valus istuda. Samuti võib esineda meeoleolu langust ja nukrameelsust. Enamasti möödub ravita paari päeva jooksul. Võib tekkida nii talvel külmaga kui suvel palava ilmaga. Kui on väga valulik, võib anda valuvaigisteid.

Kuiv nina

1980-ndatel esines Soomes ja Rootsis labradoridel „kuiva nina“, mõnel juhul kahtlustati **DLE**-d (Lupus erythematosus discoides), Soomes on küsitlusest osa võtnute koerte seas pandud see diagnoos ühele koerale. DLA-koera prognoos on enamasti hea, kuid haigus ei parane, ravimeid peab andma koerale kogu elu. Koeral võib ilmned haigus ka hilisemas vanuses, kui teda on juba aretuses kasutatud.

Enamasti siiski peetakse põhjuseks **HNPLR** (Hereditary Nasal Parakeratosis of Labrador Retrievers)²¹. See on haruldane juhtum, mis areneb välja noortel koertel. Kahtlustatakse autosomaalset retsessiivset pärandumisviisi, ehk selleks, et sümptomid väljenduksid, peavad mõlemad koera vanemad olema kandjad. Sümptomid ilmnevad esimest korda 6 -14 kuu vanuses. Tavaliselt väljendub ninal krobelisusena, raskematel juhtudel väikeste kuni suurte hallide või pruunide haavanditena, ninapealne nahk võib hakata väikeste tükkidena kooruma. Mõnel koeral depigmenteerub ninapeegel osaliselt või täielikult. UV-valgusel ei tundu olevat mingit mõju koera nina korrasolekule. Lõhesid ja haavandeid võib ravida paiksel E-vitamiiniga, vaseliini või propüleenglükooliga²².

Haigust esineb eranditult vaid labradori retriiveritel või nende ristanditel teiste tõugudega või tõutute koertega. Paljudel juhtudel ei ole võimalik teada saada, kas tegemist on HNP-ga või HNPLR-ga. Loodetavasti koostatakse tulevikus ka geenitest selle tuvastamiseks.

²¹ Senter DA, Scott DW, Miller WH Jr, Erb HN. Intracorneal vacuoles in skin diseases with parakeratotic hyperkeratosis in the dog: a retrospective light-microscopy study of 111 cases (1973-2000). Vet Dermatol. 2002 Feb;13(1):43-7.

²² Rod A. W. Rosychuk, DVM, DACVIM. Dermatology. Canine and Feline Dermatology - an Update. April 2005. Colorado State University

Soomes kasvatajate poolt kogutud andmete põhjal võib tunnistada, et kuiva ninaga koerad annavad normaalseid järglasi kombinatsioonides, kus paarilise taga sama haiguse tausta ei ole.

Mõnevõrra esineb labradoridel „kuiva nina“, mõnel juhul kahtlustatakse DLE-d (Lupus erythematosus discoides). Soome labradoriomanike seas tehtud küsitluse põhjal pole seda rohkem diagnoositud kui ühel koeral. Kuiva nina juhtumiga koeri on teada rohkem kui üks, kuid kõik ei ole saanud ametlikku diagnoosi.

DLA-koera prognoos on enamasti hea, enamikke koeri see ei vaeva, kuid haigus ei parane, ravimeid peab andma koerale kogu elu. Koeral võib ilmnedagi haigus ka hilisemas vanuses, kui teda on juba aretuses kasutatud.

Eestis on teada ka labradori retriivereid, kellel on kuiv nina, kuid igasugune info ametlikest diagnoosidest puudub, kuna paljudel juhtudel ei vaeva see koera isegi sel määral, et omanik peaks vajalikuks koera arstile näidata või ei suudeta haigust diagnoosida ega tulemuslikult ravida.

Põlve ristsidemete katkumine

Ristsidemeprobleemide puhul on enamasti küsimus esimese ristsideme kas osalises või täielikus rebenemises. Trauma tõsidusest sõltuvalt on sümptomiteks kas vahelduvast lonkamisest täieliku suutmatuseni põlve kasutada. Kuna labrador on raske ja energiline koer, siis ka alguses kerged ristsidemeprobleemid arenevad hiljem rebenemiseni. Enamasti vajalik operatiivne lähenemine, kunstsidemete paigaldamine annab püsivad ja head tulemused, taastades koera liikumisvõime- ja vabaduse täielikult. Sageli vajab operatiivset sekkumist ka teise põlve liiges, mis kipub pärast esimese põlve operatsioonist paranaemis ajal saadavast ülekoormusest katkema.

Uus opereerimismeetod TTA²³ annab lootust koera kiiremale taastumisele. Soomes ja Euroopas on seda kasutatud viimase aasta jooksul ja tulemused on paremad, kui konservatiivse opereerimise puhul. Koer toetub haigele jalale juba paari päeva möödudes operatsioonist ja koerte taastumine on üllatavalt kiire.

Ristsidemeprobleemid kasvavad ja traumasid esineb rohkem noortel, heade nurkadega heas vormis koertel. Tihtipeale on nendel koertel ka lähisugulane, kes on läbinud operatsiooni. Soomes korraldatud küsitluse põhjal oli probleeme 6% koertest ja peaaegu kõik nad vajasisid operatsiooni. On põhjust arvata, et mõnel noorel koeral on ristsidemeprobleemide taustaks ka põlve OCD ja selle poolt põhjustatu ristsidemekonstruktsiooni nõrgenemine.²⁴

Ristsidemeprobleeme ei ole varem peetud pärilikuks, kuid praeguse info valguses tuleb taunida lõigatud koerte aretuskasutust, eriti, kui nende lähisugulaste seas on samuti opereeritud ristsidemetega koeri. On selgelt näha, et probleem esineb ühes või teises liinis rohkem.

Seesamлуу murdumine

Koeral on igas varbas kaks väikest, umbes hernesuurust seesamloo. Rasketel tõugudel, nagu labradoridel, esineb üsna tihti esijalgade 2.varba lateraalse seesamloo ja 5.varba mediaalse seesamloo murdumist. Osadel koertest ei tekita see probleeme, tihtipeale aga tekitavad need longet kasvuaja ja

²³ http://www.apexvet.fi/webclinic/Esa/koiran_polven_ristisiteen_repeamat.pdf.

²⁴ Soome Labradoriklubi aretuse eesmärgid 2008. Soome Labradoriklubi aretustoimikond.

liigesprobleeme ja korduvat longet varvastes vanemas eas. Vahel aitavad ravimid, aga mõnel juhul on abi vaid amputeerimisest. Siiaamaani imestatakse, miks just need seesamluud murduvad nii kergesti, kuigi nad ei ole suure koormuse all, kui koer liigub. Tihtipeale on nende puhul pandud tähele ka luustumisprobleeme, selle tõttu arvatakse, et seesamluude murdumine kasvaval koeral võib olla üks OCD-vorme.

Soome labradoriküsitluses tuli välja 4 koera, kellel on olnud seesamluuprobleeme. Probleemi pärilikkusest ei ole infot.

Panosteit

Panosteit on koera kasvuajal vaevav haigus, mida kutsutakse ka kasvuraskusteks. See väljendub enamasti lonkamisena, tavaliselt 5-12 kuu vanuses, mõnikord ka hiljem. Panosteidi puhul tekitavad kiirelt kasvavad luud koerale valu, koer ei taha kõndida ja tal võib esineda palavik ja isutus. Sümptomid võivad kesta paarist nädalast mitme kuuni. Vahepeal võib olla perioode, kui sümptomid kaovad ja siis võivad jälle hullemaks minna. Labradori retriiver tõuna on aldis panosteidile, küsitlustest võib oletada, et seda esineb 4% koertest.

Panosteiti võib diagnoosida röntgenuuringuga. Haigusele ei ole ravi, aga koera valu võidakse leevendada valuvaigistiga. Samuti peaks haiguse kulgemise ajal vältima suurt koormust. Panosteit paraneb ajaga ise, ega jäta püsivaid vigu.

Hambumusvead ja puuduvad hambad

Labradoril peab vastavalt tõustandardile olema täiskomplekt terveid ja tugevaid hambaid ning käärhambumus, mille puhul alalõua esihambad puudutavad kergelt ülalõua esihammaste tagapinda. Mõnevõrra esineb Eesti labradoridel valehambumust, tõsi küll, rohkem tasahambumust²⁵.

Samuti esineb hammaste puudumist, enamasti kas P3 või P4 puudumist. Dokumenteeritud on ka mitme sama hamba esinemist – koer, kellel oli 2 P1 hammast. Enamasti puudub koeral 1 või 2 hammast.

Hambumusvigadel on pärilik taust ja nad päranduvad eri viisidel. Täpset mehhanismi ei tunta. Hambumusveaga koera ei soovitata kasutada aretuses.

Vähkkasvajad

Labradoridel esineb vähkkasvajaid, levinud ilmnemiskohtadeks on maks, põrn, kilpnääre, süda, luustik, nahk, pärasool. Mõnevõrra esineb ka lipoome, healoomulisi rasvkoekasvajaid; fibrosarkoome, halvaloomulisi sidekoerkasvajaid. Ei ole võimalik määratleda ühtegi piirkonda, kus kasvajaid esineks sagedamini. Halvaloomulised kasvajad esinevad tihedamini vanematel koertel.

Inglismaa terviseküsitluse järgi leidis kasvajaid 4,3 protsendil labradoridest.

Haigeid koeri ei soovitata aretuses kasutada.

Epilepsia

Epilepsia on peamiselt krampidega kulgev tervisehäire, mille põhjuseks on peaaegu närvirakkudes tekkivad haiguslikud elektrilised potentsiaalid. Kergematel juhtudel on koer teadvusel, kuid hetkeks hajevil. Hullelmal juhul kestab krampidena väljenduv atakk kümnetest sekunditest mitmete minutiteni. Koer on enamasti sel ajal teadvusetu. Tal on krambid ja ta ilastab, tema lihased värisevad ja ta laseb alla.

²⁵ ERTÜ aretustoimkonda laekunud info kohaselt.

Ravi sõltub koera atakkide sagedusest ja tugevusest. Sageli peab koer tarbima ravimeid elu lõpuni. Raviga õnnestub enamasti atakid ära hoida.

Labradoridel esinevat epilepsiat on uuritud Sveitsis 90ndate lõpul. Leiti, et epilepsia pärandub autosomaatilisel ja retsessiivselt (tabel nr 8). Haigeid koeri ei soovitata kasutada aretuses ja samuti ei soovitata korrata vanemate kombinatsiooni, kust on sündinud epileptilisi kutsikaid.

Rootsi labradoriklubi saatis 2006.aastal terviseküsitluse 1800-le aastal 2001 sündinud labradori omanikule. Vastanuid oli umbes 50%, umbes 12% koertest oli olnud teatud krampe korra või rohkem ja kolmandik neist oli saanud epilepsia diagnoosi.

Inglismaal esineb labradori retriiveritel terviseküsitluse tulemuste põhjal epileptilisi atakke 3,7% labradoridest, kuid suurim osa neist on siiski diagnoositud lülivaheketta haigusteks (intervertebral disk disease).

Südamehaigused

Labradoridel on leitud südame parema poole nn kolmhõlmklapi arenguhäireid (Tricuspid Valve Dysplasia, TVD). See on kaasasündinud haigus, mille sümptomeid siiski kutsikana veel tuvastada ei saa. Mõne aja möödudes võib kuulda südames sahinaid või koeral võib tekkida südamehäireid. Haigus areneb edasi südame parema poole laienemiseks. Haigust võib ravi abil mõnevõrra aeglustada, kuid haigete koerte prognoos elada on siiski vaid 1-3 aastat.

USA-s loetakse TVD pärilikkuse astmeks üsna kõrget 0,71 ja haigust mõjutavad ilmselt mitu vähetahtsamat geenipaari ja nende kõrval geenipaar, mille pärilikkus on autosomaalne retsessiivne. Selle tõttu on levinud USA-s suurele osale aretuskoertest tehtavad südameuuringud ultraheli abil (Doppler).

Haigeid koeri ei tohi kasutada aretuses ja vanemate kombinatsioone, mis haigeid koeri tootis, ei tohiks korrata. Haigete koerte lähisugulasi peaks kasutama aretuses vaid tõsiselt kaalutletult.

4.3.3 Kokkuvõtte labradori retriiveri tõul esinevatest haigustest mujal maailmas

Entroopium – silmalau sissepoole keerdumine. Silmalau ääre ripsmed hõõruvad vastu silma ning võivad tekitada lausa võrkkesta vigastusi.

Eestis entroopiumijuhtumeid leitud ei ole²⁶

Ektroopium – silmalaug keerdub väljapoole, alumine laug ei kaitse silma piisavalt väljapoolt tulevate purude ja mustuse eest.

Eestis ektroopiumijuhtumeid leitud ei ole

Distikiaas (distichiasis) ehk ripsmete liigkasv. Üleliigseid ripsmeid võib olla nii üla-

²⁶Andmed entroopiumi, ektroopiumi, distikiaasi ja PHTVL/PHPV esinemise kohta labradoride seas Eestis dr Ülle Kellalt.

kui alalaul ja tavaliselt mõlemal silmal. Üleliigsed ripsmed ei põhjusta probleeme kui neid ei ole väga palju. Hulgaliselt üleliigsed ripsmeid aga põhjustavad silma sarvkesta ärritumist, silmade punetust, põletikku ning liigset pisaravoolu. Silma ärritavad, üleliigsed ripsmed võib eemaldada kirurgiliselt.

Eestis ei ole ühtegi veel leitud, Soomest on teada paar juhtumit.

PHTVL/PHPV (Persistent Hyperplastic Tunica Vasculosa Lentis/Persistent Hyperplastic Primary Vitreous)

Tingitud lootel läätse tekke ajal läätse ümbritseva esmase klaaskeha ja veresoonte võrgustiku taandarenematusel. PHTVL/PHPV on erineva raskusastmega ning tõsisem neist põhjustab läätse luksatsiooni ja teisest glaukoomi.

Soomes leitud viimase 10 aasta jooksul 49 labradori PHTVL/PHPV-diagnoosiga. Eestis labradori retriiveritel diagnoositud ei ole.

Geenitestiga tuvastatavaid haigusi:

Osad haigustest, mida labradori retriiveritel esineda võib, on põhjustatud geenimutatsiooni poolt, mida saab testida. Nende haiguste hulka kuuluvad lihaskärbumishaigus CNM müopaatia, narkolepsia, hemofiilia B – verejooksuhaigus, Exercise Induced Collapse (EIC) ja eelpool mainitud silmahaigus PRA.

Geenitest võimaldab kasutada aretuses ka haiguse kandjaid. Kui kandja paaritatakse koeraga, kes on terve, ei sünni sellest kombinatsioonist haigeid järglasi. Järglased tuleks testida enne aretusse võtmist. Haigeid koeri ei soovitata kasutada aretuses.

Narkolepsia – labradoridel harva esinev pärilik haigus, mille põdeja jääb hetkega uimaseks ja tema lihastoonus kaob hetkega. Seda võib esineda ootamatutes olukordades ja ette ennustamata, näiteks, kui koer sööb, jookseb või on erutunud.

Haigestunud koerte kohta öeldakse sageli, et nad jäävad lausa jooksu pealt magama – kuid see pole päris nii. Tõsi, nad võivad ootamatult kaotada kontrolli oma tagajalgade üle või täielikult kokku kukkuda, jäsemed halvatusel tuimestatud – ometigi on nad ümbritsevast täielikult teadlikud ja saavad asju silmadega jälgida. Atakid kestavad mõne sekundi või maksimaalselt paar minutit, seejärel on koer jälle püsti ja liigub ilma järeluimasuseta nagu poleks midagi juhtunud.

Narkolepsia on täiesti erinev hoogudel põhinevatest haigustest nagu näiteks epilepsia, kus lihased muutuvad kangeks, isegi jäikadeks, ja teadvus on hägune. See ilmneb tavaliselt kutsikaeas - juba nelja nädala vanuselt või hiljemalt selleks ajaks, kui koer on 6-kuune. Sagedus on väga varieeruv. Atakid võivad toimuda kord aastas või sada korda päevas.

Tugevalt mõjutatud koerte puhul on atakid ennustatavad, kuid mõõdukalt haigestunud koerte puhul mitte. On isegi võimalik, et osadel mõõdukalt mõjutatud koertel haigust ei diagnoositagi, sest atakid on nii ebakorrapärased ja lühikesed, et keegi ei märkagi neid.

Tavaliselt on narkolepsia kõige tugevam koera noorusaastatel. Kuigi see vananedes väheneb, ei taandu haigus päriselt.

Käesoleva hetkeni on narkolepsia ravi koertel sarnane inimeste raviga. Veterinaarid võivad määrata antidepressante, stimulante või yohimbe (Aafrika taim, kasutatakse ka afrodisiakumina) ekstrakti, kuid ravi muudab üldiselt koerad hüperaktiivseks ja omanikud eelistavad magavatel koertel magada lasta – ehk siis targem on koer rahule jätta.

Nagu ka PRA-d, saab narkolepsiat uurida OptiGeni testiga. Eestis ega Soomes ei ole teada ühtegi selle haiguse põdejat.

Centronuclear Myopathy (CNM) – lihaskärbumine

Kõnealust haigust esineb ka inimestel. Koera puhul on sümptomiteks 2-5-kuuste kutsikate kõhnumine ja jäikus kõndimisel, halb koormusetaluvus ja lihasnõrkus. Kutsikate lihased ei arene edasi normaalselt. Koeral on ka probleeme kasvuga. Haigus enamasti tasakaalustub aasta vanuses. Täiskasvanud koeral on sümptomiteks ebanormaalne küürus olek ja ebanormaalne liikumine. Ajaga halveneb ka nägemine.

Haigusele ei ole ravi ja see ei parane ka iseenesest. Enamasti on otstarbekas eutanaasia. Mõnel koeral võivad olla küll nõrgad sümptomid, millega ta suudab elada, kuid see on pigem erandjuhtum.

CNM pärandub autosomaalselt retsessiivselt (Tabel nr 8). Esineb ta rohkem jahiliini koertes. Soomes ja Eestis esinevatest juhtudest ei ole mingit infot. Rootsis on haigust esinenud ja rohkem infot leidub kenneli Minnows lehel (www.minnows.se) ja Rootsi labradoriklubi leheküljelt

(www.labradorklubben.se). Samal lehel on ka info haiguse ja geenitesti kohta ning pilte ja videoid haigetest koertest.

Hemofiilia B

Hemofiilia B on verejooksuhaigus, mille pärandumine on X-kromosoomne ja retsessiivne. X-kromosoomne pärandumise puhul on ainult emased koerad kandjad, isased saavad olla ainult kas terved või haiged. Terveid emaseid võib paaritada ükskõik millise isasega, kuid kandjaid emaseid ei tohiks aretuses kasutada (Tabel 10). Kombinatsioonide puhul, millest haigeid järglasi ei sünni, nõuavad üheks partneriks tervet emast. Haigeid isaseid ei ole vaja esialgu vältida, kuid vähehaaval võib hakata kasutama vaid testitud ja terveks tunnistatud koeri.

Tabel 10. Retsessiivse X-kromosoomse omaduste võimalikud kombinatsioonid ning neist sündivate kutsikate tõenäoline jagunemine. Vältitavad, haigeid järglasi tekitavad kombinatsioonid on märgitud halliga.²⁷

Isa	Ema		
	Terve (XtXt)	Kandja (XtXs)	Haige (XsXs)
Terve (XtY)	Kõik emased terved Kõik isased terved	50 % emastest terved 50 % emastest kandjad 50 % isastest terved 50 % isastest haiged	Kõik emased kandjad Kõik isased haiged
Haige (XsY)	Kõik emased kandjad Kõik isased terved	50 % emastest kandjad 50 % emastest haiged 50 % isastest terved 50 % isastest haiged	Kõik emased haiged Kõik isased haiged

Xt = normaalne geeniversioon, Xs = haigust põhjustav geeniversioon

²⁷ Katariina Mäki 2006

Exercise Induced Collapse (EIC)

Noortel, põhiliselt jahiliinidest koertel on kohatud sündroomi, mille puhul koera koormustaluvusvõime on vähenenud. Sündroom tuleb esile enamasti 5-kuuste kuni 3-aastastel koertel ja olukorras, kus on teguriks kõva füüsiline koormus ja erutus. Haigust põdevad koerad on enamasti eriti heas füüsilises vormis ja iseloomu poolest väga töökad ja kergelt erutuvad koerad.

Haiged koerad taluvad normaalset liikumisrežiimi, kuid juba 5-20 minuti suurenenud koormuse korral lähevad nad ülielevile ja see tekitab neis nõrkust. Nõrkus hakkab koera tagajalgadest, millest kaob jõud ja ei suuda koera enam kanda. Mõnel koeral tekib üleüldine nõrkus ja nad jäävad täiesti liikumatuks. Koer võib kaotada tasakaalu ja kukkuda. Tavaliselt on koerad siiski täie teadvuse juures ja tähelepanelikud ja püüavad edasi joosta.

Koera kehatemperatuur tõuseb ataki ajal väga kõrgele, üle 41 kraadi ja samal ajal koer lõõtsutab eriliselt tugevalt. Kui koer tuleb atakist välja, siis muutub kehatemperatuur samuti hetkega normaalseks. Atakke esineb suurema tõenäosusega, kui on kuum ja niiske ilm, kuid kindlasti ei ole tegemist kuumarabandusega. Haiguse põhjuseks peetakse lihaste ja aju vahelise energiatootlikkust puudutavate biokeemiliste reaktsioonide häiret.

Sümptomid muutuvad kiiresti tugevaks mõned minutid peale seda, kui koer on jooksmise lõpetanud. Enamik koertest siiski taastub kiiresti, lausa 5 minuti jooksul peale atakki ja neid ei ole mingeid märke hiljem. Haigeid koeri peab hoidma mõõdukal liikumisrežiimil ja neile ei tohi anda palju koormust. Nad sobivad suurepäraselt perekoerteks, kuid kindlasti mitte sportkoerteks ega jahikoerteks. Kui koer saab ataki, ei tohi mingil juhul teda edasi liikuda lasta, muidu võib koer sellesse surra. Samuti peab haigeid koeri säästma liigsest erutusest. Mõne koera puhul on ravimid aidanud atakke ära hoida.

EIC pärandub retsessiivselt (Tabel 8) ja seda põhjustav geenimutatsioon on leitud. Aastal 2008 alustati ka tasuliste geeniuringutega. Enne oli test saadaval vaid loomaarstidele, kes oma patsientidel EIC-d kahtlustavad.

Soomes on testitud ca 10 koera ja geenitesti tulemusena tuvastatud üks EIC-affected koer.

Progressiivne nefropaatia või renaalne düsplaasia (PNP)

Progressiivne nefropaatia (neerukoore väärareng/taandareng) või teise nimega renaalne düsplaasia tähendab looteajal arenenud neerude väärarengut. Sümptomid on tüüpilised kõigile neeruhaigustele – suurenenud janu ja urineerimine, isutus, kõhnumine, oksendamine, kõhulahtisus ja kuivamine. Puudulikkuse arenemiskiirus on väga individuaalne, kuid olukord on krooniline. Haigus ilmneb tavaliselt enne teise eluaasta algust. Tõsist vormi põdevad koerad jäävad enamasti haigeks 2-6 kuu vanuses, kergema vormi puhul võib koer olla sümptomivaba kuni 4-6-aastaseks. PNP lõpeb enamasti koera surma või eutanaasiaga, kroonilise neerupuudulikkuse põhjustatud uriinimürgituse tõttu.

PNP pärandub autosomaalselt retsessiivselt (Tabel nr 8). Haiguse täpne diagnoosimine eeldab lahkamist. Kõiki neeruprobleemide puhul magama pandud koeri ei lahata, seetõttu on haiguse levikut raske saada täit ettekujutust.

Rootsis on info haigust põdenud koerte kohta Rootsi labradoriklubi kodulehel, Soomes on siiani leitud üks neeruhaigust põdev koer.

4.4 Välimik

Eesti labradori retriiverite välimik vastab suures osas tõustandardile. Ei ole mindud ühegi äärmuse poole, koerad ei ole oma konstruktsioonilt liiga kerged ega massiivsed, samuti pole aretuses rõhutatud eraldi ühtegi kehaosa või tunnust, mis võiks viia tõu sigimiskusteni, kasutusvõimaluste vähenemiseni või kõrvalekaldeni standardist.

Mõned vead, mida on esinenud, kuid mis ei ole domineerivad:

- kõrge sabakinnitus, kaarduv saba (banana tail)
- ülilai ja maskuliinne pea, mis meenutab pigem rottweilerit,
- ripuvad ja haundilikud põsed ja mokad,
- ebatüüpiline karv: kas puudub aluskarv; pealiskarv on liiga pehme või ei ole ühtlane, karv on krussis või liiga lühike/pikk,

5. KOKKUVÕTE VARASEMA KEHTINUD ARETUSEESKIRJA MEETMETE RAKENDAMISE TULEMUSTEST

Labradori retriiverite senised aretusreeglid kehtisid 01.01.2004-31.12.2008 (EKL Volinike Kogu protokoll nr 2, 29.11.2003)
Täiendatud 20.11.2004 (EKL Volinike Kogu protokoll nr 4, 20.11.2004)

Kehtestatud oli puusa- ning küünarliigeseuuringu tulemuse vajalikkus (aretusse sobisid koerad puusatulemustega A, B, C (viimane siiski juhul, kui paaritatakse vaid A-paarilisega) ning küünarliigese uuringu tulemustega 0 või 1), aasta kehtiva silmauuringu olemasolu ning kaks näitusehinnet (vähemalt „väga hea”), millest üks pidi olema saadud kas rahvusvaheliselt või erinäituselt.

Tabel nr 11. Kokkuvõtte seni kehtinud aretusnõuete mõjust.

Eesmärk	Meetmed	Tulemus
Kõik aretusse minevad labradori retriiverid läbivad terviseuuringud.	Aretusnõuetesse terviseuuringute (puusad, küünarliigesed ja silmad) lisamine	Aretusnõuete rikkumisi on olnud minimaalselt. Eesmärk täidetud.
Tõu puusadüsplaasia olukorra kaardistamine, jälgimine ning esinemissageduse alandamine	Düsplaasiauuringu vajalikkuse kehtestamine ning piirangud	ERTÜ aretustoimkond kogus uuringute tulemusi regulaarselt ning koostas kokkuvõtte. Puusadüsplaasia esinemise % oli aastal 2003 27-29%, aastal 2008 sügisel aga 21% Saavutati puusadüsplaasia esinemise vähenemine 6-8% võrra.
D ja E-tulemusega koerte aretusest välistamine	Eriloo nõue aretusnõuetes	Aretusnõuete kehtimise aja jooksul on tuvastatud reeglite rikkumine. Taotlusi eriloo saamiseks esitati 1, mis võeti hiljem tagasi. Üldiselt saavutati.
Küünarliigese düsplaasia olukorra kaardistamine, jälgimine ning esinemissageduse alandamine	Düsplaasiauuringu vajalikkuse kehtestamine ning piirangud	ERTÜ aretustoimkond kogus uuringute tulemusi regulaarselt ning koostas kokkuvõtte. Küünarliigese düsplaasia esinemise % oli aastal 2003 16-19%, aastal 2008 sügisel aga 14,7% Saavutati küünarliigese düsplaasia esinemise vähenemine 1-4% võrra.
Küünarliigese düsplaasia uuringu 2 ja 3-tulemusega koerte aretusest välistamine.	Eriloo nõue aretusnõuetes	Taotlusi eriloo saamiseks ei esitatud. Saavutati eesmärk.
Silmaprobleemide esinemise vähenemine ja ennetamine	Silmauuringu vajalikkuse kehtestamine ning ajapiirang – uuring kehtiv 1 aasta.	Esines vaid üks aretusnõuete rikkumine, üldiselt saavutati eesmärk.
üldine välimiku taseme tõus	Näitusehinnete „väga hea“ nõue aretusreeglites, kusjuures üks hinnetest peab olema saadud kas rahvusvaheliselt või erinäituselt	Eesti labradoride välimiku üldine pilt on viisakas.

6. ARETUSE EESMÄRGID JA STRATEEGIAD

6.1 Nägemus

Labrador on saavutanud oma populaarsuse suuresti tänu meeldivale loomusele, erinevatele kasutusomadustele ning võimalusele pidada teda kui kõige tavalisemat perekoera. Labradori on aretatud kui seltskondlikku jahikoera ja sealt on pärit tema tingimusteta sõbralik natuur. Ta on heatujuline koer, kes pole aretatud mingeid äärmusi silmas pidades ning ei vaja eritingimusi, ega erihoolust.

Tõug on saavutanud suure populaarsuse üle maailma, sealhulgas ka Eestis. Seda arvestades võib oletada, et labradori retriiver jääb ka edaspidi üheks populaarseimaks tõuks ja labradoride populatsioon kasvab ühtlaselt ka Eestis.

Eesti kasvatajate seas on mitmeid, kes läbivad aretusse minevate koertega tõuomaseid katseid ja rõhuvad koerte iseloomule ning tööomadustele. See positiivne nähe tähendab, et harrastusviiside ning kasutusvõimaluste tutvustamisega võib suurened ka töötavate koerte arv.

Eestis on märgata labradori kui jahikoera populaarsemaks muutumist. Sagedamini kohtab tõuühingu korraldatud koolitustel ja katsetel jahimehi, kes on võtnud endale labradori. Vestlusest jahimeestega on selgunud, et enam leiab labrador lisaks pardijahile ka ulukijahil. Jahimehed kiidavad labradori kui head jäljekoera, kes ei riku saaki.

Uute jahiregulatsioonide ja eelnõude kohaselt peab igal jahiseltsil olema üks verejälje koolitusega koer. Sellest tulenevalt võib arvata, et ka labradori kasutusala jahimeeste seas avardub.

Sellegipoolest jääb labradori põhiülesandeks heaks kodukoeraks olemine ja tõuühing püüab hoiduda tõu väga radikaalsest jagunemast näituse- ja töökoerteks. Eesmärk on *dual-purpose* labrador, kes oma välimuselt on standardile vastav ning oleks suuteline tööd tegema. Tõuomase töövalmiduse säilitamine on võti hoidmaks koera loomust sellisena nagu tõustandard seda kirjeldab.

6.2 Tõuühingu eesmärgid

Populatsiooni üldolukord ja koosseis:

ERTÜ suunatava aretustegevuse eesmärk on suurendada geenibaasi ja vältida lähisugulust- ning matadooraretust.

Selleks:

- ERTÜ soosib erinevate koerte ja erinevate liinide kasutamist aretuses vahelduvuse ning riski hajutamise eesmärgil.
- ERTÜ taunib matadooraretust (ühe isase liigset kasutamist tema eluaja jooksul).

Iseloom ja kasutusomadused:

Eesmärk on säilitada labradori heatujuline loomus ja kohanemisvõime.

- ERTÜ püüab saada võimalikult palju informatsiooni üksikute koerte, nende iseloomude ning kasutusomaduste kohta.
- ERTÜ ei soovita aretuses kasutada argu ja/või agressiivseid koeri.
- ERTÜ püüab luua võimalusi tõuomasteks harrastusteks korraldades koolituspäevi ja katseid.

Tervis ja paljunemine:

ERTÜ eesmärk on

- Innustada koeraomanikke uurima oma koerte tervist.
- Saavutada puusa- ja küünarliigeseuuringuid teinud koerte hulga suurenemine 30%-ni.
- Lubada aretusse jätkuvalt vaid terveid koeri.
- Säilitada hea paljunemissuutlikkus (Ei soovita korduvate keisrilõigetega poegivate emaste ning paaritusvõimetusega isaste kasutamist aretuses.)
- Koguda võimalikult palju informatsiooni aretuskoerte ja nende järglaste kohta ning jagada seda kasvatajatega läbi tõuühingu infokanalite.

Välimik:

ERTÜ eesmärk on:

- Rõhutada labradori terve kehaehituse ja vaba liikumise tähtsust.
- Säilitada standardile vastav välimik ilma äärmustesse kaldumata.

6.3 Tõuühingu strateegia

- ERTÜ korraldab aretuse koolituspäevi, mis on mõeldud kasvatajatele ja kus jagatakse infot terviseuuringute ning tõu aretust puudutava kohta.
- Katsete korraldamine ning tõuomaste harrastuste populariseerimine.
- Retriiverite katsekohtunike koolitusi ja koolitajate koolitusi.
- Tõukatsete protokollide arhiveerimine, andmete kogumine jahikatsete kohta.
- Terviseuuringute tulemuste kogumine ja analüüs
- Labradori retriiverite välimikukohtunike täiendkoolituste korraldamine.

6.4 Ohud ja võimalused

Labradori retriiveri tõugu ohustab üle maailma kaheks liiniks jagunemine, mis algas üle 50 aasta tagasi. Paljudes riikides on juba tegemist kahe suhteliselt erineva välimiku ja iseloomuga koertega, keda on raske pidada sama tõu esindajaks.

ERTÜ....

- jätkab tõukatsete korraldamist ning harrastuste populariseerimist.
- jätkab retriiverite katsekohtunike ja koolitajate koolitust.
- ... kogub ja arhiveerib katsete protokolle ja tulemusi, ning terviseuuringute tulemusi.
- ... korraldab labradori retriiverite välimikukohtunike koolitusi.

Tõuühing on avatud igasugusele infole, mida on võimalik saada erinevate koerte, nende järglaste ja vanemate seas esinevate vigade või haiguste kohta. Eestis on kasvatajad koostööaltid ja jagavad ka informatsiooni ausalt ja konstruktiivselt.

Tabel nr 12. Tõuorganisatsiooni ja tõu tugevused, nõrkused, ohud ja võimalused.

<p>TUGEVUSED:</p> <ul style="list-style-type: none"> - informatsiooni liikumine, - tõug on populaarne maailmas, - tõug tekitab lojaalsust, inimesed võtavad labradori ka edaspidi, - tõu mitmekülgsus, terve välimus, pikaelalisus, - kasvatajate vaheline koostöö Eestis - head kontaktid teistes riikides, - kasvatajate suur huvi aretusmaterjali toomise vastu teistest riikidest 	<p>NÕRKUSED:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kasvab allergiate ja põletike esinemise sagedus, - tõuühingu tegevuse koondumine Põhja-Eestisse, - tõu multifunktsionaalsus eeldab palju inimressursse harrastuste tutvustamiseks ja suurema hulga inimesteni viimiseks, - aktiivsete vabatahtlike nappus tõuühingus,
<p>VÕIMALUSED:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koerapidamise üldise kultuuri tõstmine, tulevaste koeraomanike eelnev harimine - informatsiooni jagamine ausalt ja avatult, - suhted teiste riikide kasvatajatega, - koerte välimiku taseme tõus, konkureerimine rahvusvahelisel tasemel - rahvusvahelistel katsetel osalemine, 	<p>OHUD:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tõu populaarsus toob kaasa ennustatavad negatiivsed asjad: iseloomule ja tervisele ei pöörata piisavalt tähelepanu, - tõu populaarsus tekitab juurde ebaeetilisi ja kasumit otsivaid kasvatajaid, - tõu populaarsusest tulenevalt valivad selle tõu endale inimesed, kellele ta ei sobi, mis omakorda viib koerte väärapidamiseni - tõus ilmnevatele probleemidele ei reageerita piisavalt kiiresti, - jahiharrastus ei ole piisavalt populaarne, tõu kasutusomadused jäävad tahaplaanile, - tõu globaalne geenibaas väheneb

6.5 Probleemideks valmistumine

Iseloomuomadustele või tervisele liiga vähese tähelepanu pööramine on ohtlik. Hetkel pole iseloomu labradoride puhul probleem, kuid sellele tuleb siiski süsteemselt ja hoolega tähelepanu pöörata. Labrador on mitmekülgne harrastuskoer ja ennekõike heatujuline kaaslane.

Tõu jagunemine kaheks tähendab äärmustesse minemist. See ei ole mingil juhul soovitatav. Siin on ennekõike määravaks kasvatajate aretusvalikud ja ettekujutus õigest tüübist.

Tõuühing kogub ja jagab informatsiooni nii terviseuuringute tulemustest, ka nende haiguste kohta, mida ei uurita konkreetse uuringuga, kuid mis siiski labradore puudutavad. Samuti loob ERTÜ nii kasvatajatele, kohtunikele ja praegustele ning tulevastele koeraomanikele eneseharimise võimalusi.

Globaliseerumisel on samuti oma negatiivsed aspektid. Kuigi võõra aretusmaterjali sissetoomine on soovitatav, võib see viia ülemaailmse geenibaasi vähenemiseni ja eri populatsioonide harvema esinemiseni. Sellisel juhul ei ole võimalik enam leida võõraid liine nii kergelt.²⁸

²⁸ Anna-Liisa Mannermaa 22.11.2008 Labradori retriiverite aretuspäev, Vääna.

Kunstliku viljastamise kasutamise populaarsus võib viia selleni, et isast, keda on kodumaal kasutatud liiga palju, kasutatakse ka mujal liiga palju. Sellepärast on oluline, et ühe või teise koera aretuskasutuse hulka jälgitaks ja suhtutaks sellesse kriitikameelega.

6.6 Aretuse eesmärkide saavutamise programm

Kehtima jäävad Eesti Retriiverite Tõuühingus vastuvõetud eelnevalt esitatud aretusnõuded. Eesti Retriiverite Tõuühing jätkab labradori retriiveritele tehtavate uuringute: puusadüsplaasia, küünarliigesedüsplaasia, silmauuringute (sh Optigeni geenitesti) andmete kogumist ja nende analüüsimist.

Saadud andmete põhjal koostatakse vähemalt kaks korda aastas koondkokkuvõtteid ja avalikustatakse uuringutulemused tõuühingu kodulehel, et need oleksid kättesaadavad kasvatajatele ja pesakonda planeerivatele koeraomanikele.

Samuti kogub ERTÜ infot kasvatajatelt ning koeraomanikelt teiste võimalike haiguste esinemiste kohta. Aastal 2012 kavandab ERTÜ teha küsitluse labradoriomanike seas, et koguda teavet koerte tervise ja sigimise kohta. Koostatakse kokkuvõtte, hinnatakse seniste aretusnõuete mõju ja seda arvestatakse järgmise viie aasta aretusprogrammi koostamisel.

Aastatel 2009-2012 jätkab ERTÜ aretusteemaliste koolituste ning kursuste korraldamist kasvatajatele ning aretusest huvitunuile.

Igal aastal korraldab ERTÜ kutsikate ülevaatusnäitust, mille eesmärk on hinnata viimase aasta jooksul sündinud kutsikaid, vaadata, mida erinevad isased ja emased on pärandanud ning kaasata uued koeraomanikud tõuühingu ellu ja tegevustesse.

Tõuühing võtab oma aastaplaane tehes arvesse aretuse eesmärgi.

2009	2010	2011	2012	2013
- terviseuuringute olukorra jälgimine ja avaldamine tõuühingu kodulehel, - enim kasutatud aretusisaste järglaste tervisestatistika koostamine, - aretuse koolituspäeva korraldamine	- terviseuuringute olukorra jälgimine ja avaldamine tõuühingu kodulehel, - enim kasutatud aretusisaste järglaste tervisestatistika koostamine, - aretuse koolituspäeva korraldamine	- terviseuuringute olukorra jälgimine ja avaldamine tõuühingu kodulehel, - enim kasutatud aretusisaste järglaste tervisestatistika koostamine, - aretuse koolituspäeva korraldamine	- terviseuuringute olukorra jälgimine ja avaldamine tõuühingu kodulehel, - enim kasutatud aretusisaste järglaste tervisestatistika koostamine, - aretuse koolituspäeva korraldamine, - labradoriomanike seas küsitluse korraldamine,	- terviseuuringute olukorra jälgimine ja avaldamine tõuühingu kodulehel, - enim kasutatud aretusisaste järglaste tervisestatistika koostamine, - aretuse koolituspäeva korraldamine - küsitluse tulemuste avaldamine tõuühingu infoallikates.

7. PROGRAMMI TÄITMISE KONTROLL

Labradori retriiverite aretusprogrammi täitmist viib läbi ja kontrollib Eesti Retriiverite Tõuühingu juhatus.

8. ALLIKAD

Eesti Retriiverite tõuühingu poolt kogutud terviseuringute tulemused aastatest 2001-2008.

Soome Labradoriklubi aretuse eesmärgid 2008. Soome Labradoriklubi aretustoimkond.

Anna-Liisa Mannermaa 22.11.2008. Labradori retriiverite aretuspäev, Väana.

Bley, Gaillard, Bilzer, Braund, Faissler, Steffen, Cizinauskas, Neumann, Vögtli, Equey & Jaggy 2002. Genetic aspects of labrador retriever myopathy. Research in Veterinary Science 73: 231-236.

Kokonaisvaltaisen koiranjalostuksen tuki HETI ry. <http://www.koiranjalostus.fi>. Link seisuga 11.03.2008.

Rootsi Labradoriklubi <http://www.labradorklubben.se/>. Link seisuga 10.10.2008.

Mäki 2006. Geenitesteistä apua koiranjalostukseen - kaikkia ongelmia ne eivät ratkaise. Koiramme 7-8: 50-55.

Ulla Mattila

Mäki 2007. Vain monimuotoinen koirarotu selviää. Koiramme 12: 20-25.

Mäki, Groen, Liinamo & Ojala 2001. Population Structure, Inbreeding Trend and Their Association with Hip and Elbow Dysplasia in Dogs. Animal Science 73: 217-228.

Dr Ülle Kell 2008. Suuline ja kirjalik info.

Eesti kennelliidu koerteregister 2008. <http://register.kennelliit.ee/>. Link seisuga 30.11.2008.

Suomen Kennelliitto: Koiranet aretusandmebaas. <http://www.jalostus.kennelliitto.fi>. Link seisuga 20.11.2008.

Taylor, Susan 2006. Exercise Induced Collapse in Labrador Retrievers. http://www.justlabradors.com/articles/lab_health_and_nutrition/exercise_induced_collapse_in_labrador_retrievers.html. Link seisuga 31.03.2008. Uuem artikkel <http://www.working-retriever.com/library/taylor.html>. Link seisuga 06.05.2008.

The Kennel Club: Report from the Kennel Club / British Small Animal Veterinary Association Scientific Committee. Summary results of the purebred dog health survey. (Inglismaa Kennelklubi tervise ja surmapõhjuste küsitluse tulemused) <http://www.thekennelclub.org.uk/download/1585/hslabradorretriever.pdf>. Link seisuga 05.02.2008.

9. LISAD

LISA 1.

FCI – Standard nr 122 / 29.01.1999 / GB

LABRADORI RETRIIVER
(LABRADOR RETRIEVER)

PÄRITOLU: Suurbritannia.

KEHTIVA ORIGINAALSTANDARDI AVALDAMISE AEG: 24.06.1987.

KASUTUS: Apporteeriv koer.

FCI KLASSIFIKATSIOON:

Rühm 8

Retriiverid, linde lenduajavad koerad ja
veekoerad.

Alarühm 1

Retriiverid

Töökatssetega.

ÜLDMULJE :

Tugeva kehaehitusega, lühikese nimmepartiiga, hästi aktiivne; laia kolju-osaga; sügava ja avara rinnakorviga ning kaardunud roietega; laia ja tugeva nimmeosa ning tagavöötmega.

KÄITUMINE / ISELOOM :

Tasakaaluka temperamendiga, hästi taibukas. Suurepärase haistmisega nina, pehme haardega lõuad; vett jumaldav. Kohanemisvõimeline, kiinduv seltsiline. Intelligentne, innukas ja alatises valmisolekus, ülisuure teenistusvalmidusega. Sõbraliku loomusega, ilma mingisugusegi kalduvusega agressiivsusele või olulise pelglikkusele.

PEA

PEAPIIRKOND :

Kolju : Lai, puhaste joontega ja ilma lihavate põskedeta. Üleminek laubalt koonule : Rõhutatud.

NÄOPIIRKOND :

Ninapeegel : Lai, hästi avatud ninasõõrmetega.

Koon : Jõuline, mitte teravnev.

Lõuad / Hambad : Lõuad on keskmise pikkusega, lõuad ja hambad on tugevad ning perfektse, korrapärase ja täiskomplektse hammastikuga kääritaolises hambumuses, s.t ülemised lõikehambad katavad alumisi ilma vahet jätmata ning hambad väljuvad lõualuust otse.

Silmad : Keskmise suurusega, intelligentse ja heatahtliku ilmega, pruunid või pähkelpruunid.

Kõrvad : Mitte suured ega raskepärased, rippuvad ja tihedalt pea külgedele liibuvad, asetsevad üsna taha kinnitunult.

KAEL :

Kuiv, tugev, jõuline, sujuva üleminekuga hästi õlgadele kinnitunud.

KERE :

Selg : Sirge ülajoon.

Nimme (lanne) : Lai, lühike ja tugev.

Rindkere : Hea laiusega ja sügavusega, tugevasti ja tünnikujuliselt kaardunud rinnakorviga.

SABA :

Tõule iseloomulik tunnus, tüvest hästi jäme, tipu suunas ühtlaselt ahenev, keskmise pikkusega, ilma karvanarmastuseta, kuid siiski kogu saba ulatuses hästi kaetud lühikese, jämeda ja tiheda karvaga, mis annab sabale ümara väljanägemise ja mida seetõttu kirjeldatakse kui "saarmasaba". Võib olla lõbusalt kaarduv, kuid mitte üle seljajoone keerdunud.

JÄSEMED :

ESIJÄSEMED:

Esijalad on tugevate luudega ning küünarnukkidest maani sirged nii küljelt kui eestpoolt vaadates.

Õlad : Pikad ja kaldus asetusega.

TAGAJÄSEMED :

Hästi arenenud, saba suunas mitte laskuv tagavööde.

Põlveliigesed : Heade nurkadega.

Kannaliigesed : Madala asetusega. Kooskandsus on äärmiselt ebasoovitav.

KÄPAD :

Ümarad, kompaktsed; hästi kaardunud varvastega ja hästi arenenud käpapadjanditega.

LIIKUMINE :

Vaba, pika ulatusega; nii esi- kui tagajalad liiguvad sirgjoones ja paralleelselt.

KARVKATE :

KARV : Iseloomulik tõuline tunnus, lühike, tihe, ilma kalduvusega karvanarmastuse moodustumisele, katsudes üsna kõva tekstuuriga; ilmastikukindel alusvill.

VÄRVUS : Ühevärviliselt must, kollane või maksakarva/šokolaadipruun. Kollane võib olla heledast kreemist kuni rebasepunaseni. Lubatud on väike valge laik rinnal.

SUURUS :

Ideaalne turjakõrgus:

Isased 56-57 cm (22-22,5 tolli);

Emased 54-56 cm (21,5-22 tolli).

VEAD :

Igat kõrvalekallet eeltoodud punktidest tuleb käsitleda veana, mille aste hindamisel sõltub otseselt kõrvalekalde ulatusest **ja selle mõjust koera tervisele ning heaolule.**

Diskvalifitseerida tuleb kõik koerad, kellel esineb märgatavaid arenguhäireid või käitumishälbeid.

Märkus: Isastel peab olema kaks nähtavalt normaalselt arenenud ja täielikult munandikotti laskunud munandit.

Maret Kärdi tõlge inglisekeelsest originaalist, märts 2005.

heaks kiidetud EKL juhatuses 16. juunil 2005 protokoll nr 6

Lisa 2 (Ostu-müügilepingu lisa)

Eesti Retriiverite tõuühing soovib kasutada käesolevat blanketti labradori retriiveri kutsikat ostes/müües. Olen ostnud / võtnud kaasomandisse labradori retriiveri kutsika nimega _____,

EKL registreerimisnumbriga EST- _____ / _____, sugu ISANE EMANE

Kasvataja on mulle kaasa andnud kutsikapaki, mis sisaldab:

- kirjalikke kutsika hooldus-, koolitamis- ja tootmisjuhendeid,
- infot vaksineerimiste, ussikuuride tegemise ja muude tervist puudutavate küsimuste kohta,
- infot labradori retriiverite tõuomaste katsete ja näituste kohta,
- infot labradori retriiverite pärilike haiguste kohta,

Veel olen saanud kaasa:

- alustuspaki sööki kutsika esimeste päevade jaoks uues kodus,
- loomaarsti tõendi kutsika tervisliku seisundi kohta.

Labradoride pärilikest haigustest on kasvataja rääkinud mulle järgmist:

• **PUUSAPROBLEEMID** (düsplaaasia = C, D, E-puusad).

Puusaprobleeme esineb labradori retriiveritel Eestis ligikaudu 23%, mis tähendab, et ka just sellel kutsikal on 23% tõenäosus haigestuda puusaliigete düsplaaasiasse. Enamikel koertel (C, D-puusadega) ei esine haigusnähte (lonkamine, liigete jäikus vms) üldse. Kui haigusnäht siiski esinevad, ravitakse neid ilmnenu haigusnähte kartofeensüstidega (loomaarsti määruel), kuid kui haigusnähtudega puusaliigest tuleb düsplaaasia tõttu opereerida, võivad lõikuskulud ulatuda kuni 5-7 tuhande kroonini. Lisateavet puusadüsplaaasia kohta on kutsikapakis.

• **OD** (kasvuhäired liigestes).

OD esinemise protsent on labradori retriiveritel Eestis 15%, mis tähendab, et ka just sellel kutsikal võib 15% tõenäosusega esineda kasvuhäireid liigestes. OD esineb sagedamini küünar- ja õlaliigestes, kuid võib esineda ka mujal, näiteks põveliigestes. OD tekkimist mõjutavad pärilikud ja keskkonnategurid (toitumine, liikumine, puhkamine) koos. Riskiiga haigestuda on 4-9 kuud. OD ilmneb lonkamisena selgelt üldiselt peale koera tõusmist asemelt peale puhkust. OD-d ravitakse nagu düsplaaasiatki. Juhul kui liigest tuleb opereerida, on operatsiooni hinnaks ligikaudu 5000 krooni. Kutsikapaketis on informatsiooni ka OD kohta.

• **Silmahaigused** HC, PRA, RD (vaata kutsikapaketti)

HC = hallkae, põhjustab tavaliselt nägemise osalist kaotust, näiteks vanaduses,

PRA = võrkkesta rabestumine, mis põhjustab pimedaks jäämist, tavaliselt 2-5-aastasena.

RD = võrkkesta irdumine, kutsikal põhjustab pimedaks jäämist, täiskasvanud koera ei vaeva (eri liigid: MRD, GRD, TRD)

- **Epilepsia** (on mõnikord leitud)
- **Erinevad allergiad** (lööbed, furunkuloos: üldiselt varvaste vahel)
- **Ristsidemete katkemine**

PÄRILIKE LIIGESEHAIGUSTE EDASI KANDUMISE VÄLTIMISEKS ON KASVATAJA KIRJUTANUD OSTU-MÜÜGILEPINGUSSE LISAPUNKTI, MIS PUUDUTAB KOERA PUUSA- JA KÜÜNARLIIGESTE AMETLIKE DÜSPLAASIAUURINGUTE TEGEMIST VANUSES 1-3 AASTAT.

Lisaks on kasvataja soovitanud astuda tõuühingu ja Eesti Kennelliidu liikmeks.

Kutsikas on tätoveeritud mikrokiibistatud enne loovutust.

Loomaarst on vaadanud kutsika enne loovutust üle ja andnud välja tõendi tema tervisliku seisukorra kohta. Kasvataja on soovitanud kindlustada kutsika (ka loomaarsti kulude pärast).

Kutsika vanemate terviseuuringute tulemused on:

ISA: _____ puusad _____ küünarliigesed _____ terved silmad _____

(kuupäev)

EMA: _____ puusad _____ küünarliigesed _____ terved silmad _____

(kuupäev)

Selle ostu-müügilepingu lisa on tehtud kahes eksemplaris, millest üks jääb kutsika ostjale ja teine kasvatajale.

KOHT: _____ kuupäev: _____

Kasvataja _____ Ostja: _____

LABRADORI RETRIIVERITE DÜSPLASIAUURINGUTE TULEMUSED EESTIS

Andmed pärinevad Eesti Kennelliitu laekunud tulemustest. Vanemate info pärineb ametlikest andmebaasidest
(<http://register.kennelliit.ee/>; <http://jalostus.kennelliitto.fi/>)

sugu	Koera nimi	regnr.	HD	OD	isa nimi	HD	OD	ema nimi	HD	OD
isane	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	EST-01610/01	A/A	0:0	CHANCELLOR MERRY	OK	OK	MELLOWS KILLING FANTASY	A/A	0:0
isane	ADVENTURER'S XCUSE ME SAYIN	EST-03023/04	A/A	1:1	COUNTRYLOVE'S CHOOSE ME	A/A	0:0	ADVENTURER'S ENJOY THE RIDE	B/B	0:0
emane	ALABAMA	EST-01033/02	A/A	0:0	MALLORN'S SHENANDIGAN	B/B	0:0	CARA	A/A	0:0
emane	ALISEE	EST-00055/04	A/A	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	ASTRID	A/A	0:0
emane	ANASTASIA	EST-02113/02	B/B	0:0	WILLOWS DANTE	C/C	0:0	KATARIINA	A/A	0:0
emane	ANITA	EST-01762/99	D/D	0:0				MERRI		
emane	ANN ELISABETH'S ELLA	EST-00076/98	A/A	0:0	LORESHO OZZIE	A/A	0:0	AFRODITE	A/A	0:0
emane	ANNABELLE	EST-01438/03	A/A	2:1	FOLLIES STORM PETREL	B/B	1:0	JUHT DONATELLA	B/B	0:0
isane	APPLEHILL'S MIKADO	EST-04806/95	C/C	0:0	CARRIER MELLANÖOLI	A2/A2		APPLEHILL'S IRINA	B1/B2	
isane	ARCIEBALD	EST-01706/98	A/A	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	ARABELLA		
emane	ASTRID	EST-01362/00	A/A	0:0	BAIRONAS GAIVENE	C/D	0:0	JUHT BRITA	A/A	0:0
emane	BAFFI	EST-01463/00	A/A	0:0	JUHT ALBAN	A/A	0:0	CHURCHILL	D/D	0:0
isane	BAIRONAS GAIVENE	EST-01342/98	C/D	0:0	BANTUM BROGGAN			BITE IS PASILES		
emane	BANGELE GAIVENE	EST-00553/00	B/B	0:0	BANTUM BROGGAN			BAIRA IS PASILES		
emane	BELLA	EST-01406/00	A/A	0:0	BAIRONAS GAIVENE	C/D	0:0	DANSET BEMBI		
isane	BENJI	EST-02836/03	A/A	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	KALEVI BESSI	D/D	0:1
emane	BERETA	EST-01405/00	B/B	0:0	BAIRONAS GAIVENE	C/D	0:0	DANSET BEMBI		
emane	BESSI	EST-00105/01	C/A	0:0	SIRMAKAN NOBILE	A/A	0:0	JUHT BIANKA	B/B	0:0
emane	BESSY	EST-01404/00	A/A	0:0	BAIRONAS GAIVENE	C/D	0:0	DANSET BEMBI		
emane	BETSI	EST-03539/94	A/A	2:2	ARI			ALISA NELL		
isane	BLACK FLOYD ALBORAN	EST-01646/01	A/A	0:0	CHANCELLOR MERRY	OK	0:0	ANN-ELISABETH'S ELLA	A/A	0:0
emane	BLACK FLOYD ALICUDI	EST-01644/01	B/B	0:0	CHANCELLOR MERRY	OK	0:0	ANN-ELISABETH'S ELLA	A/A	0:0
emane	BLACK FLOYD ALLY	EST-00402/00	A/A	1:3	BAIRONAS GAIVENE	C/D	0:0	ANN-ELISABETH'S ELLA	A/A	0:0
emane	BLACK FLOYD ALORE	EST-01640/01	A/A	0:0	CHANCELLOR MERRY	OK	0:0	ANN-ELISABETH'S ELLA	A/A	0:0
emane	BLACK FLOYD ANGEL	EST-01642/01	A/A	0:0	CHANCELLOR MERRY	OK	0:0	ANN-ELISABETH'S ELLA	A/A	0:0
isane	BLACK FLOYD APPLE-JACK	EST-01647/01	C/C	0:0	CHANCELLOR MERRY	OK	0:0	ANN-ELISABETH'S ELLA	A/A	0:0
emane	BLACK FLOYD AWA	EST-01639/01	A/A	0:0	CHANCELLOR MERRY	OK	0:0	ANN-ELISABETH'S ELLA	A/A	0:0
emane	BLACK FLOYD BELLA	EST-00889/05	B/A	0:0	SHEENARON MERRY SOUL MAKER			BLACK FLOYD ANGEL	A/A	0:0
isane	BLACK FLOYD DEEP BLUE	EST02414/06	A/B	0:0	MALLORN'S URSUS ARCTOS	A/A	0:0	TWEEDLEDUM CURTAIN CALL	B/A	0:0
isane	BLACK FLOYD DEEP DREAM	EST-02416/06	A/A	0:0	MALLORN'S URSUS ARCTOS	A/A	0:0	TWEEDLEDUM CURTAIN CALL	B/A	0:0
isane	BLACK FLOYD DEEP LOVE	EST02413/06	A/A	0:0	MALLORN'S URSUS ARCTOS	A/A	0:0	TWEEDLEDUM CURTAIN CALL	B/A	0:0
isane	BLACK FLOYD DEEP PURPLE	EST02411/06	A/A	0:0	MALLORN'S URSUS ARCTOS	A/A	0:0	TWEEDLEDUM CURTAIN CALL	B/A	0:0
isane	BLACK FLOYD DEEP SOUL	EST02417/06	B/A	0:0	MALLORN'S URSUS ARCTOS	A/A	0:0	TWEEDLEDUM CURTAIN CALL	B/A	0:0
emane	BLACK FLOYD EMMELINE	EST-01114/07	A/A	0:0	RYEDOWN MILITARY TWO STEP			BLACK FLOYD BELLA	B/A	0:0
isane	BLANKO	EST-00102/01	B/C	0:0	SIRMAKAN NOBILE	A/A	0:0	JUHT BIANKA	B/B	0:0
emane	BLONDESS EMPIRE BUSINESSLADY	EST-00240/01	A/A	0:0	BRENCARA JOHNNIE WALKER			RANZHAM IN FOR A PENNY		
emane	BLONDIE	EST-00654/99	D/D	1:1	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	BETSI	A/A	2:2

isane	BOSSE	EST-02835/03	B/B	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	KALEVI BESSI	D/D	0:1
isane	BUBBLING XEROX	EST-02465/03	A/A	0:0	MALLORN'S TOBLERONE	B/B	0:0	BUBBLING MY-OH-ME	A/A	0:0
emane	CARA	EST-02667/98	A/A	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	MIMIBEL		
emane	CHELSEY	EST-03468/06	C/C	0:0	WIZARD'S CREEK OLIVER			SIRENA	A/A	0:0
emane	CHURCHILL	EST-02365/98	D/D	0:0	GRANDS			TAED-DPULIJA-PRINCESS		
isane	COLORADO	EST-01029/02	A/A	0:0	MALLORN'S SHENANDIGAN	B/B	0:0	CARA	A/A	0/0
emane	COUNTRYLOVE'S CHOCOLAT	EST-01459/03	B/B		LORESHO OZZIE	A/A	0:0	BEEHCROFTS COUNTRY GIRL	B/C	0/0
isane	COUNTRYLOVE'S EAST OF EDEN	EST-01402/02	A/A	0:0	TSARODEJ HEADMASTER	A/A	0:0	BEEHCROFTS COUNTRY GIRL	B/C	0/0
emane	DANNY	EST-01561/00	A/A	0:0	FOREST FAN ASTERIX	A/A	0:0	BELLAMI		
isane	DE ANRIT NORTON	RKF1964271	A/A	0:0						
emane	DEEP RUN DUNAWAY'S CADETTE	SR11319902	A/A	0:0						
isane	DEEP RUN TURBO DOG	? Sr29370701	A/A	0:0						
emane	DELIGHT OOPS J DID IT AGAIN	FIN-23679/04	B/B	0:0	DELIGHT BEAR DE MENTHE			TWEEDLEDUM WHITNEY DELIGHT		
isane	DESPERAADO	EST-02380/01	A/A	0:0	HILL HEIGHT'S ENGELBERT	A/A	0:0	FOREST FAN BOSSE	A/A	0:0
isane	DOBY	EST-00565/01	A/A	0:0	JUHT CUPIDO	A/A	0:0	DONNA	A/A	0:0
emane	DOCTOR'S DOG CHAINMAIL	EST-01146/04	A/B	0:0	COUNTRYLOVE'S EAST OF EDEN	A/A	0:0	JUHT CARMEN	B/B	0:0
isane	DOCTOR'S DOG HELMET	EST-01149/04	A/A	0:0	COUNTRYLOVE'S EAST OF EDEN	A/A	0:0	JUHT CARMEN	B/B	0:0
isane	DOCTOR'S DOG KHOPESH	EST-01150/04	B/B	0:0	COUNTRYLOVE'S EAST OF EDEN	A/A	0:0	JUHT CARMEN	B/B	0:0
isane	DOCTOR'S DOG KHOPESH	EST-01150/04	B/B	0:0	COUNTRYLOVE'S EAST OF EDEN	A/A	0:0	JUHT CARMEN	B/B	0:0
isane	DOCTOR'S DOG MORRION	EST-01151/04	A/A	0:0	COUNTRYLOVE'S EAST OF EDEN	A/A	0:0	JUHT CARMEN	B/B	0:0
isane	DOCTOR'S DOG RICOCHET	EST-01149/04	A/A	0:0	COUNTRYLOVE'S EAST OF EDEN	A/A	0:0	JUHT CARMEN	B/B	0:0
emane	DOLLY	EST-01707/98	D/D	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	ARABELLA		
isane	DONKIHOTE	EST-02379/01	A/A	0:0	HILL HEIGHT'S ENGELBERT	A/A	0:0	FOREST FAN BOSSE	A/A	0:0
emane	DONNA	EST-00225/98	A/A	0:0	LENNU			ANGEL		
emane	DONNABELLA	EST-02382/01	B/B	0:0	HILL HEIGHT'S ENGELBERT	A/A	0:0	FOREST FAN BOSSE	A/A	0:0
emane	DORA	EST-01256/03	D/D	0:0	HEAVY LOADER'S AND THE BAND PLAYED	A/A	0:0	JUHT DESIREE	A/A	0:0
emane	DOROTHY	EST-02352/01	A/A	0:0	LENNU			JUHT BRITA	A/A	0:0
isane	DZIOTA LARRI	LV-L6R474/00	C/B	0:0						
isane	DŽIM	EST-02794/96	A/A	0:0	ANGER			ALISA NELL		
emane	DŽIMBA	EST-02797/96	A/A	0:1	ANGER			ALISA NELL		
isane	DUFFY	EST-00562/01	A/A	0:0	JUHT CUPIDO	A/A	0:0	DONNA	A/A	0:0
emane	DULTSINEA	EST-02384/01	A/A	0:0	HILL HEIGHT'S ENGELBERT	A/A	0:0	FOREST FAN BOSSE	A/A	0:0
isane	DUPLONAS GAIVENE	EST-00514/01	B/B	0:0	UTOPIE OF LUCIFERS DELIGHT			BETSI-II GAIVENE		
emane	ELECTRA	EST-00738/04	D/D		ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	DONNABELLA	B/B	0:0
isane	ELVENDOR EARL OF ELVES	EST-03717/06	A/A	0:2	DOLPHINGHAM DEEDEETEE	A2		THROWSTONE TAXFREE	A/A	0:0
isane	ELVENDOR ECO ENERGY	EST-03713/06	A/A	2:0	DOLPHINGHAM DEEDEETEE	A2		THROWSTONE TAXFREE	A/A	0:0
isane	ELVENDOR EDITOR IN CHIEF	EST-03715/06	A/A	3:3	DOLPHINGHAM DEEDEETEE	A2		THROWSTONE TAXFREE	A/A	0:0
isane	ELVENDOR EIGHT WONDER OF THE WORLD	EST-03718/06	A/A	0:0	DOLPHINGHAM DEEDEETEE	A2		THROWSTONE TAXFREE	A/A	0:0
isane	ELVENDOR ELF THE FIRST	EST-03711/06	E/E	3:3	DOLPHINGHAM DEEDEETEE	A2		THROWSTONE TAXFREE	A/A	0:0
emane	ELVENDOR ESCORT GIRL	EST-03714/06	C/C	0:0	DOLPHINGHAM DEEDEETEE	A2		THROWSTONE TAXFREE	A/A	0:0
emane	ENGEL	EST-00740/04	A/A	0:0	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	DONNABELLA	B/B	0:0
emane	ESTICA	EST-00739/04	B/B	0:0	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	DONNABELLA	B/B	0:0
emane	EXCELLENT VIA BRUNENSIS	RKF1784378	A/A	1:1						

emane	FINE LABEL AALIYAH	EST-00651/04	C/C	0:0	PORTO LAB OF FRANCOS VALLEY			REVAL DREAM CINDERELLA FAIRY TALE	A/A	0:0
emane	FINE LABEL ALANE AT REVAL DREAM	EST-00650/04	A/A	0:0	PORTO LAB OF FRANCOS VALLEY			REVAL DREAM CINDERELLA FAIRY TALE	A/A	0:0
isane	FINE LABEL ALPHAVILLE	EST-00646/04	A/A	0:0	PORTO LAB OF FRANCOS VALLEY			REVAL DREAM CINDERELLA FAIRY TALE	A/A	0:0
emane	FINE LABEL ANTIQUE	EST-00647/04	A/A	0:0	PORTO LAB OF FRANCOS VALLEY			REVAL DREAM CINDERELLA FAIRY TALE	A/A	0:0
isane	FINE LABEL ARTHURUS	EST-00644/04	B/B	0:0	PORTO LAB OF FRANCOS VALLEY			REVAL DREAM CINDERELLA FAIRY TALE	A/A	0:0
isane	FINE LABEL LIBERTY LENNON	EST-01539/05	A/A	0:0	ROCHEBY SMOKESCREEN	OK	0:0	REVAL DREAM CINDERELLA FAIRY TALE	A/A	0:0
isane	FINE LABEL LORD LANCELOT	EST01540/05	A/A	0:0	ROCHEBY SMOKESCREEN	OK	0:0	REVAL DREAM CINDERELLA FAIRY TALE	A/A	0:0
isane	FOREST FAN ADEBOJU	EST-01446/98	B/C	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	JUHT ALEENA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN AMANDA	EST-01448/98	A/A	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	JUHT ALEENA	A/A	0:0
isane	FOREST FAN ASTERIX	EST-01445/98	A/A	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	JUHT ALEENA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN BERETTA	EST-01850/99	B/C	0:0	BAIRONAS GAIVENE	C/D	0:0	JUHT ALEENA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN BOSSE	EST-01887/99	A/A	0:0	BAIRONAS GAIVENE	C/D	0:0	JUHT ALEENA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN BUFFY	EST-01889/99	A/B	0:0	BAIRONAS GAIVENE	C/D	0:0	JUHT ALEENA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN CARA	EST-01748/00	B/B	0:0	BAIRONAS GAIVENE	C/D	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN DESIREE	EST-00557/01	D/D	0:0	LENNU			JUHT ALEENA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN DRUSILLA	EST-00553/01	A/A	0:0	LENNU			JUHT ALEENA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN EMMA	EST-00438/02	C/C	0:0	LENNU			FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN EVITA	EST-00436/02	D/B	0:0	LENNU			FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN FINE COCONUT WOMAN	EST-00590/02	E/E	0:0	MALLORN'S COCONUT	A/A	0:0	JUHT ALEENA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN FLAKE OF COCONUT	EST-00591/02	E/E	0:0	MALLORN'S COCONUT	A/A	0:0	JUHT ALEENA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN GERBERA	EST-01200/03	A/C	0:0	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN GERTRUD	EST-01204/03	D/B	0:0	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN GINGER	EST-01202/03	A/A	0:0	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
isane	FOREST FAN GREIT	EST-01197/03	A/A	0:0	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN HAPPY	EST-02809/03	A/A	0:0	LENNU			JUHT ALEENA	A/A	0:0
isane	FOREST FAN HERODES	EST-02804/03	A/A	0:0	LENNU			JUHT ALEENA	A/A	0:0
isane	FOREST FAN HOLLENBOLL	EST-02803/03	A/A	0:0	LENNU			JUHT ALEENA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN IRON LADY	EST-01857/04	A/A	0:0	COUNTRYLOVE'S EAST OF EDEN	A/A	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN IRON MAID	EST-01902/04	B/B	0:0	COUNTRYLOVE'S EAST OF EDEN	A/A	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
isane	FOREST FAN IRON MAN	EST-01856/04	A/A	0:0	COUNTRYLOVE'S EAST OF EDEN	A/A	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN ISOLDE	EST-01857/04	B/B	0:0	COUNTRYLOVE'S EAST OF EDEN	A/A	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN JASPIIS	EST-02400/04	A/A	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	FOREST FAN DRUSILLA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN JONNA YELLOW MGIC LADY	EST-02397/04	A/A	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	FOREST FAN DRUSILLA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN JUNO	EST-02401/04	A/A	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	FOREST FAN DRUSILLA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN KALLIOPE	EST-03093/04	D/C	0:0	TEALWAY ALI AT BUBBLING	A/A	0:0	COUNTRYLOVE'S CHOCOLAT	B/B	0:0

isane	FOREST FAN KERBEROS	EST-03088/04	A/A	0:0	TEALWAY ALI AT BUBBLING	A/A	0:0	COUNTRYLOVE'S CHOCOLAT	B/B	0:0
emane	FOREST FAN KISS ME	EST-03096/04	B/B	0:0	TEALWAY ALI AT BUBBLING	A/A	0:0	COUNTRYLOVE'S CHOCOLAT	B/B	0:0
emane	FOREST FAN KLEIO	EST-03094/04	A/A	0:0	TEALWAY ALI AT BUBBLING	A/A	0:0	COUNTRYLOVE'S CHOCOLAT	B/B	0:0
emane	FOREST FAN KYBELE	EST-03091/04	A/A	0:0	TEALWAY ALI AT BUBBLING	A/A	0:0	COUNTRYLOVE'S CHOCOLAT	B/B	0:0
emane	FOREST FAN LOVE ME	EST-01335/06	A/A	0:0	FOREST FAN KERBEROS	A/A	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
isane	FOREST FAN LUCIFER	EST-01331/06	D/D	0:0	FOREST FAN KERBEROS	A/A	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
emane	FOREST FAN LUCULLUS	EST01332/06	A/A	0:0	FOREST FAN KERBEROS	A/A	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
isane	FOREST FAN LYSANDER	EST-01334/06	A/A	0:0	FOREST FAN KERBEROS	A/A	0:0	FOREST FAN AMANDA	A/A	0:0
emane	GALAHAD	EST02401/02	A/B	0:0	MALLORN'S ARCTURUS	B/B	0:1	SULLI	A/A	0:0
emane	HEDY	EST-01262/03	A/A	0:0	HEAVY LOADER'S AND THE BAND PLAYED	A/A	0:0	JUHT DESIREE	A/A	0:0
isane	HIRSIPIRTIN IKIOMA	EST-01197/94	A/A	0:0	FOREIGN AFFAIR DU PENHOEAT	A2/A2		HIRSIPIRTIN BB	X*	
emane	HOLY DONNA OKEANAS	EST-02746/07	B/C	0:0	GRAND PRIX GORSKA FANTAZJA			DIPSI ATLANTIDA OKEANAS		
isane	HUNTKEY CHEERFUL CHAP	EST-01191/07	A/C	1:1	FINE LABEL LIBERTY LENNON			STRONGLINE'S KEY QUESTION	A/A	0:0
emane	HUNTKEY LACHELIS	EST01123/06	A/A	0:0	LOVERSLANE LAUREL WREATH			STRONGLINE'S KEY QUESTION	A/A	0:0
emane	HUNTKEY LAMBENT	EST01124/06	D/D	1:2	LOVERSLANE LAUREL WREATH			STRONGLINE'S KEY QUESTION	A/A	0:0
isane	HUNTKEY LANCELOT	EST-01126/06	A/A	0:0	LOVERSLANE LAUREL WREATH			STRONGLINE'S KEY QUESTION	A/A	0:0
emane	HUNTKEY LIGHTER	EST-01125/06	B/B	1:0	LOVERSLANE LAUREL WREATH			STRONGLINE'S KEY QUESTION	A/A	0:0
emane	IDA	EST-00767/97	D/D	0:0	LORESHO LOVE MISSION	A/B	0:0	ANETA		
emane	INDIAROSE	EST-03470/06	A/A	0:0	WIZARD'S CREEK OLIVER			SIRENA	A/A	0:0
isane	INGUS CIANDO	LV-11185/05	B/B	0:0	AKUANDOBA OF LUCIFERS DELIGHT			ELMAC CIANEJA-ÈENA		
emane	IRWLEND CIA-ELVIIRA	EST-03897/06	B/C	0:0	INGUS CIANDO	B/B	0:0	ENGEL	A/A	0:0
emane	IRWLEND KIMI-CHARLOTTE	EST03413/06	A/A	0:0	INGUS CIANDO	B/B	0:0	NEUORAMOS KIMBERLY SUNRIDE	A/A	0:0
emane	ITALIAN CASABELLA STYLE OF HANGING ROCK	EST-02922/05	A/A	0:0	POOLSTEAD PARKER			DOLPHINGHAM DICITINCELLOVUIE		
isane	JACK	EST-00982/00	A/A	0:0	LATE			BETSI	A/A	2:2
isane	JUHT ALBAN	EST-01002/96	A/A	0:0	ARI			JUKSI GRIGOS RET		
emane	JUHT ALEENA	EST-00999/96	A/A	0:0	ARI			JUKSI GRIGOS RET		
emane	JUHT BIANKA	EST-02418/96	B/B	0:0	CARLOS			FREDA WEST AMBRA		
emane	JUHT BRITA	EST-02419/96	A/A	0:0	CARLOS			FREDA WEST AMBRA		
emane	JUHT CARMEN	EST-01239/99	B/B	0:0	HALOLAN ZALAMASANTERI	A/A	0:0	RIITTA	B/D	0:0
isane	JUHT CUPIDO	EST-01238/99	A/A	0:0	HALOLAN ZALAMASANTERI	A/A	0:0	RIITTA	B/D	0:0
emane	JUHT DANIELLE	EST-00827/01	C/C	0:0	JUHT CUPIDO	A/A	0:0	BANGELE GAIVENE	B/B	0:0
emane	JUHT DESIREE	EST-00826/01	A/A	0:0	JUHT CUPIDO	A/A	0:0	BANGELE GAIVENE	B/B	0:0
emane	JUHT DONATELLA	EST-00825/01	B/B	0:0	JUHT CUPIDO	A/A	0:0	BANGELE GAIVENE	B/B	0:0
isane	JUHT DUNCAN	EST-00823/01	A/A	0:0	JUHT CUPIDO	A/A	0:0	BANGELE GAIVENE	B/B	0:0
emane	JUHT ELKA	EST-00790/02	C/D	0:0	DUPLONAS GAIVENE	B/B	0:0	PISUHÄND AVITA	B/B	0:0
emane	JUHT FREDERIKE	EST-00545/03	A/A	0:0	HALOLAN ZALAMASANTERI	A/A	0:0	BANGELE GAIVENE	B/B	0:0
emane	JUHT GAIA	EST-01592/04	B/B	1:0	TSARODEJ TIMBERLAY	A/A	0:0	JUHT ELKA	C/D	0:0
emane	JUHT HESTIA	EST-00412/05	A/A	0:0	TAWASTWAY'S PRIVATE EYE	A/A	0:0	JUHT FREDERIKE	A/A	0:0
emane	JUHT HOLLY	EST-00413/05	A/A	0:0	TAWASTWAY'S PRIVATE EYE	A/A	0:0	JUHT FREDERIKE	A/A	0:0
isane	JUHT ILLIMAR	EST-00813/06	B/B	0:0	TAWASTWAY'S FOOLING AROUND	B/C	0:0	JUHT FREDERIKE	A/A	0:0
emane	JUHT IRIS	EST-00810/06	A/A	0:0	TAWASTWAY'S FOOLING AROUND	B/C	0:0	JUHT FREDERIKE	A/A	0:0
emane	JUHT JENNIFER	EST-02812/07	A/A	0:0	ROSANAN ICEBREAKER	A/A	0:0	JUHT HESTIA	A/A	0:0

emane	JUMMI-JAMMIN BB	EST-00698/02	A/A	0:0	MASTERKEY'S CLOUDBERRY	H	0:0	JUMMI-JAMMIN BLONDIE	A/A	1:1
isane	KALEVI BANDERAS	EST-01937/00	C/D	0:0	JUHT CUPIDO	A/A	0:0	MERRI		
emane	KALEVI BERENIKE	EST-01934/00	C/C	0:0	JUHT CUPIDO	A/A	0:0	MERRI		
emane	KALEVI BESSI	EST-01935/00	D/D	0:1	JUHT CUPIDO	A/A	0:0	MERRI		
emane	KATARIINA	EST-00651/99	A/A	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	BETSI	A/A	2:2
isane	KENTUCKY	EST-01030/02	D/B	0:0	MALLORN'S SHENANDIGAN	B/B	0:0	CARA	A/A	0:0
emane	KLARISSA	EST-02117/02	A/A	0:0	WILLOWS DANTE	C/C	0:0	KATARIINA	A/A	0:0
emane	KLEOPATRA	EST-01104/04	A/A	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	REVAL DREAM DRJU BERIMOR		
emane	LATTINA HOPE HI HAPPY NANNY	LV-13507/06	A/A	0:0						
emane	LEESÜSI	EST-02014/98	A/A	0:0	ARI			LEEVI	D/D	1:1
emane	LEEVI	EST-02487/95	D/D	1:1	HIRSIPIRTIN IKIOMA	A/A	0:0	FREDA WEST AMBRA		
isane	LEX	EST-02736/04	B/B	1:1	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	BERETA	B/B	0:0
isane	LEXTERLORRIMER	EST-02010/98	A/A	0:0	ARI			LEEVI	D/D	1:1
emane	LIZ	EST-01275/99	A/A	0:0	LENNU			ARABELLA		
emane	LOLITA	EST-01123/02	A/B	0:0	BIGGAS MELLOW FELLOW	A/A	0:0	LEESÜSI	A/A	0:0
isane	LORDPRUUNU	EST-02007/98	D/D	0:0	ARI			LEEVI	D/D	1:1
isane	LORESHO AS A FISHERMAN	EST-01167/02	D/D	0:0	ROSANAN CHELSEA BUN	B/A	0:0	LORESHO TOFFEE	C/C	1:1
isane	LORESHO LOVE MAIL	EST-01167/02	A/A	1:1	MAILIKSEN GENTLEMAN	A/A	0:0	LORESHO GET ON	B/C	0:1
emane	LORNA	EST-01121/02	B/B	0:1	BIGGAS MELLOW FELLOW	A/A	0:0	LEESÜSI	A/A	0:0
emane	LOTTA	EST-02666/98	A/A	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	MIMIBEL		
emane	LOTTA	EST-01708/98	C/C	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	ARABELLA		
emane	LOTTE	EST-02012/98	E/E	0:0	ARI			LEEVI	D/D	1:1
emane	LOUISIANA	EST-01036/02	B/A	0:0	MALLORN'S SHENANDIGAN	B/B	0:0	CARA	A/A	0:0
emane	LUISE	EST-02017/98	D/D	0:0	ARI			LEEVI	D/D	1:1
emane	MADONNA	EST-01409/99	C/D	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	BELLAMI		
emane	MALLORN'S ARCTIC BRAMBLE	FIN-43799/01	A/A	0:0	TRENDMAKER'S TYCOON	A/A	0:0	MALLORN'S POISON	A/A	0:0
emane	MALLORN'S CLOUDBERRY	EST-01082/03	A/A	0:0	TRENDMAKER'S TYCOON	A/A	0:0	MALLORN'S POISON	A/A	0:0
isane	MALLORN'S COCONUT	EST-01611/01	A/A	0:0	MASTER OF CHOC DU TAILLES MADAME			MALLORN'S CHOCOLATE MAGIC	B/B	1:0
isane	MALLORN'S EL DORADO	FIN24629/06	A/A	0:0	MALLORN'S CAPUCCINO	A/A	0:0	ROSANAN LA ROSA	B/A	0:0
emane	MALLORN'S ELYSEE	FIN-16133/04	A/A	0:0	MAMBRINO'S TRIUMPH	*	0:0	MALLORN'S XANADU	A/A	0:0
emane	MALLORN'S ROSABRANDY	EST-02667/04	A/A	0:0	VISIONS I'M ABLE	A/A	0:0	ROSANAN LA ROSA	B/A	0:0
emane	MERRILOW ELISA	EST02727/06	A/A	0:0	FOREST FAN KERBEROS	A/A	0:0	FOREST FAN EMMA	C/C	0:0
emane	MERRILOW ELLA	EST02729/06	C/B	0:0	FOREST FAN KERBEROS	A/A	0:0	FOREST FAN EMMA	C/C	0:0
emane	MERRILOW EMERSON	EST02728/06	C/C	3:3	FOREST FAN KERBEROS	A/A	0:0	FOREST FAN EMMA	C/C	0:0
isane	MERRILOW EMILIO	EST02724/06	B/B	1:1	FOREST FAN KERBEROS	A/A	0:0	FOREST FAN EMMA	C/C	0:0
emane	MERRILOW ETI	EST02723/06	B/B	1:0	FOREST FAN KERBEROS	A/A	0:0	FOREST FAN EMMA	C/C	0:0
emane	MINNA	EST-00514/95	B/B	0:0	ARI			JUKSI GRIGOS RET		
emane	MY BRAND BALLERINA	EST-00507/05	A/A	0:0	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	DULTSINEA	A/A	0:0
isane	MY BRAND BALLYMORE	EST-00501/05	B/B	0:0	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	DULTSINEA	A/A	0:0
isane	MY BRAND BELAFONTE	EST-00503/05	A/A	2:0	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	DULTSINEA	A/A	0:0
emane	MY BRAND BELOVED	EST-00508/05	A/A	0:0	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	DULTSINEA	A/A	0:0
isane	MY BRAND BISQUIT	EST-00502/05	A/A	0:0	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	DULTSINEA	A/A	0:0
emane	MY BRAND BLOSSOM	EST-00505/05	A/A	0:0	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	DULTSINEA	A/A	0:0

isane	MY BRAND DANNY BOY	EST-00513	A/A	0:0	TRENDMAKER'S TYCOON	A/A	0:0	DOLLY	D/D	0:0
emane	MY BRAND DEEP IN HEART	EST-00515/03	A/A	0:0	TRENDMAKER'S TYCOON	A/A	0:0	DOLLY	D/D	0:0
emane	MY BRAND DESIGN BY ANGESTEL	EST-00514/03	A/A	0:0	TRENDMAKER'S TYCOON	A/A	0:0	DOLLY	D/D	0:0
isane	MY BRAND DORIAN GREY	EST-00512/03	A/A	0:0	TRENDMAKER'S TYCOON	A/A	0:0	DOLLY	D/D	0:0
emane	MY BRAND DOUBLETROUBLE	EST-00517/03	A/A	0:0	TRENDMAKER'S TYCOON	A/A	0:0	DOLLY	D/D	0:0
emane	MY BRAND DREAMWEAVER	EST-00518/03	A/A	0:0	TRENDMAKER'S TYCOON	A/A	0:0	DOLLY	D/D	0:0
emane	MY BRAND IF YOU PLEASE	EST-00662/07	D/C	2:2	MALLORN'S CHOCOMANIA	A/A	0:0	MALLORN'S ROSABRANDY	A/A	0:0
isane	MY BRAND INDIANA JONEZ	EST-00660/07	A/A	1:1	MALLORN'S CHOCOMANIA	A/A	0:0	MALLORN'S ROSABRANDY	A/A	0:0
emane	MY BRAND IMMATERIAL GIRL	EST-00664/07	A/A	0:0	MALLORN'S CHOCOMANIA	A/A	0:0	MALLORN'S ROSABRANDY	A/A	0:0
isane	MY BRAND LOVE FM	EST-01543/05	A/A	1:1	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	MY BRAND DESIGN BY ANGESTEL	A/A	0:0
isane	MY BRAND LOVE MISSION	EST-01544/05	A/A	0:0	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	MY BRAND DESIGN BY ANGESTEL	A/A	0:0
emane	MY BRAND LOVE STORY	EST-0115/05	A/A	0:0	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	MY BRAND DESIGN BY ANGESTEL	A/A	0:0
emane	MY BRAND PEPPERMINT	EST-03356/04	B/D	0:0	TALIMAR MALLORN'S STORM WARNING	A/A	0:0	DELIGHT OOPS J DID IT AGAIN	B/B	0:0
emane	MY BRAND PEPPERONI	EST-03355/04	A/A	0:0	TALIMAR MALLORN'S STORM WARNING	A/A	0:0	DELIGHT OOPS J DID IT AGAIN	B/B	0:0
isane	MY BRAND PRETTY MUCH	EST-01317/06	A/A	0:0	GUIDELINES CHUNGA'S REVENGE			DELIGHT OOPS J DID IT AGAIN	B/B	0:0
emane	MY BRAND PRETTY OBVIOUS	EST-01321/06	A/A	0:0	GUIDELINES CHUNGA'S REVENGE			DELIGHT OOPS J DID IT AGAIN	B/B	0:0
isane	MY BRAND SHAKESPEARE	EST-01099/05	B/B	0:0	ROCHEBY SMOKESCREEN	A/A	0:0	MY BRAND DEEP IN HEART	A/A	0:0
isane	MY BRAND SNOWBERRY	EST-01098/05	B/B	0:0	ROCHEBY SMOKESCREEN	A/A	0:0	MY BRAND DEEP IN HEART	A/A	0:0
emane	MY BRAND STILL IN HEART	EST-01105/05	B/B	0:0	ROCHEBY SMOKESCREEN	A/A	0:0	MY BRAND DEEP IN HEART	A/A	0:0
emane	MY BRAND SYMPHONY	EST-01106/05	A/A	0:0	ROCHEBY SMOKESCREEN	A/A	0:0	MY BRAND DEEP IN HEART	A/A	0:0
emane	NEUORAMOS KIMBERLY SUNRIDE	LSVK-LR-0648/05	A/A	0:0						
emane	ODRI VESELAJA OHOTA	UA.UKU.003077/06	E/E	1:1						
emane	OKLAHOMA	EST-01037/02	B/B	0:0	MALLORN'S SHENANDIGAN	B/B	0:0	CARA	A/A	0:0
isane	PAUNVERE AMROSIOUS	EST-00809/02	A/A	0:0	BUBBLING CHURCHILL	A/A	0:0	DONNA	A/A	0:0
emane	PAUNVERE DOROTHY	EST-00814/02	A/A	0:0	BUBBLING CHURCHILL	A/A	0:0	DONNA	A/A	0:0
emane	PAUNVERE JULIETTE	EST-03112/03	A/A	0:0	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	PAUNVERE DOLLY	A/A	0:0
isane	PEPPI		A/A		HIRSIPIRTIN IKIOMA	A/A	0:0	FREDA WEST AMBRA		
emane	PETER-BEAR DOVE DREAMER	EST-01212/00	B/B	0:0	SANDBAR'S YANKEE TRADER			ODRI FORTUNE		
emane	PILGRIM'S PAL PALMIRA	EST-00494/05	A/A	0:0	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	WIZARD'S CREEK CLEMENTINE	A/A	0:0
emane	PILGRIM'S PAL PENELOPE	EST-00495/05	C/C	1:1	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	WIZARD'S CREEK CLEMENTINE	A/A	0:0
isane	PINECOAST'S METEORIITTI	FIN29062/05	A/B	0:0	HAVULINNUN DRAKEN	B/B	0:0	PINECOAST'S HILARIOUS HILDA	A/A	0:0
emane	PISUHÄND AINA	EST-01585/99	B/B	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	IDA	D/D	0:0
emane	PISUHÄND AITA	EST-01583/99	A/A	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	IDA	D/D	0:0
isane	PISUHÄND ARMSTRONG	EST-01580/99	D/D	1:1	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	IDA	D/D	0:0
emane	PISUHÄND ATTA-TROLL	EST-01582/99	A/A	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	IDA	D/D	0:0
emane	PISUHÄND AVITA	EST-01584/99	B/B	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	IDA	D/D	0:0
isane	PISUHÄND BALTIC VIEW	EST-02474/00	A/A	0:1	LORESHO REAL ALE	B/B	0:0	IDA	D/D	0:0
isane	PISUHÄND DAIVER	EST_02467/02	B/B	1:1	STORMLEY FURGUS	A/A	0:0	IDA	D/D	0:0
emane	PISUHÄND DIIVA	EST-02469/02	A/A	0:0	STORMLEY FURGUS	A/A	0:0	IDA	D/D	0:0
isane	PISUHÄND EGER	EST-02489/05	A/A	0:0	TSARODEJ CHEROKEE	A/A	0:0	PISUHÄND AITA	A/A	0:0
emane	PRETON LUNA	EST-02003/03	A/A	0:0	WEATHERTOP EL NINO			BEEHCROFTS PERFECT CHARM		
isane	PUNAPAKAN VIIRUS	FIN33247/04	A/A	0:0	UKKO	A/A	0:0	PUNAPAKAN OMPPU	A/A	0:0
isane	REMUS	EST-00763/97	A/A	0:0	LORESHO LOVE MISSION	A/B	0:0	ANETA		

emane	RENITA	EST-01276/99	A/A	0:0	LENNU			ARABELLA		
emane	REVAL DREAM BRIGITTA SUNNYGIRL	EST-01456/01	B/B	0:0	BRENCARA JOHNNIE WALKER			PETER BEAR DOVE DREAMER	B/B	0:0
emane	REVAL DREAM BRIGITTA SUNNYGIRL	EST-01456/01	A/A		BRENCARA JOHNNIE WALKER			PETER BEAR DOVE DREAMER	B/B	0:0
isane	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	EST-02038/01	A/A	0:0	CASTLEDUFF QUICK SILVER			BLONDESS EMPIRE BUSINESSLADY	A/A	0:0
emane	REVAL DREAM CINDERELLA FAIRYTALE	EST-02033/01	A/A	0:0	CASTLEDUFF QUICK SILVER			BLONDESS EMPIRE BUSINESSLADY	A/A	0:0
emane	REVAL DREAM CONSTANCIA DELIGHTFUL	EST-02034/01	C/C	0:0	CASTLEDUFF QUICK SILVER			BLONDESS EMPIRE BUSINESSLADY	A/A	0:0
isane	REVAL DREAM DOPING CONTROL	EST-00258/02	C/C	0:0	HIRSIPIRTIN IKIOMA	A/A	0:0	BLONDESS EMPIRE BUSINESSLADY	A/A	0:0
emane	REVAL DREAM ESTATIC MOOD	EST-01840/02	A/A	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	PETER BEAR DOVE DREAMER	B/B	0:0
emane	REVAL DREAM EXTREME PLEASURE	EST-01837/02	A/A	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	PETER BEAR DOVE DREAMER	B/B	0:0
emane	REVAL DREAM FORTUNE-TELLER	EST-02256/02	A/A	0:0	HIRSIPIRTIN IKIOMA	A/A	0:0	BAFFI	A/A	0:0
isane	REVAL DREAM GENTLEBOY	EST-00749/03	D/C	0:1	UTOPIE OF LUCIFERS DELIGHT			REVAL DREAM ANTARICA SECRET LOVE	A/A	0:0
emane	REVAL DREAM ISABELLA	EST-01100/03	A/B	1:1	HIRSIPIRTIN IKIOMA	A/A	0:0	REVAL DREAM BRIGITTA SUNNYGIRL	B/B	0:0
emane	REVAL DREAM JASMINE	EST-01489/03	B/B	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	REVAL DREAM BLIZZARD PARADOX		
emane	REVAL DREAM JEWELGIFT	EST-01490/03	A/A	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	REVAL DREAM BLIZZARD PARADOX		
isane	REVAL DREAM LOTTERY DAY AFTER DAY	EST-01492/04	D/D	0:0	HIRSIPIRTIN IKIOMA	A/A	0:0	REVAL DREAM ESTATIC MOOD	A/A	0:0
emane	REVAL DREAM MERCEDES	EST-01503/04	A/A	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	PETER BEAR DOVE DREAMER	B/B	0:0
emane	REVAL DREAM NIAGRA	EST-02406/04	D/B	0:0	REVAL DREAM DOPING CONTROL	C/C	0:0	REVAL DREAM BRIGITTA SUNNYGIRL	B/B	0:0
emane	REVAL DREAM ONTIKA	EST-00953/05	A/A	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	PETER BEAR DOVE DREAMER	B/B	0:0
isane	REVAL DREAM SECURE OF SUCCESS	EST01671/06	C/C	0:0	TWEEDLEDUM AGAINST ALLODDS	B/B	1:1	FINE LABEL ALANE AT REVAL DREAM	A/A	0:0
emane	REVAL DREAM SOUL OF KIDNESS	EST01673/06	B/C	0:0	TWEEDLEDUM AGAINST ALLODDS	B/B	1:1	FINE LABEL ALANE AT REVAL DREAM	A/A	0:0
emane	REVAL DREAM STREAM OF LOVE	EST01674/06	D/D	0:0	TWEEDLEDUM AGAINST ALLODDS	B/B	1:1	FINE LABEL ALANE AT REVAL DREAM	A/A	0:0
emane	REVAL DREAM TUTTI-FRUTTI	EST-02619/06	A/B	1:0	TWEEDLEDUM AGAINST ALLODDS			REVAL DREAM HONEYBEE	A/A	0:00
emane	REVAL DREAM VASILISA PREKRASNAYA	EST01326/07	C/B	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	REVAL DREAM FORGET-ME-NOT		
emane	REVAL DREAM VERONIA SJ	EST-02908/06	D/E	0:1	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	REVAL DREAM EXTREME PLEASURE	A/A	0:0
emane	RITTA	EST-00516/95	B/D	0:0	ARI			JUKSI GRIGOS RET		
emane	ROCHEBY LIBERTY BELLE	EST-00509/05	A/A	0:0	ROCHEBY WHISKY MAC			WATERBROOK GENTLE BREEZE OVER ROCHEBY		
isane	ROLF	EST-02759/05	B/B	0:1	LORESHO LOVE MAIL	A/A	1:1	KLARISSA	A/A	0:0
emane	ROZABELLA	EST-01365/00	A/A	0:0	BAIRONAS GAIVENE	C/D	0:0	JUHT BRITA	A/A	0:0
isane	SAMMI	EST-02486/95	B/B	0:0	HIRSIPIRTIN IKIOMA	A/A	0:0	FREDA WEST AMBRA		
emane	SINELLA	EST-00589/01	A/A	0:1	UTOPIE OF LUCIFERS DELIGHT			KATARIINA	A/A	0:0
emane	SIRENA	EST-01412/99	A/A	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	BELLAMI		
isane	SIRMAKAN NOBILE	FIN-13071/97	A/A	0:0	SOUTHLAND BLACK SHAMAN	A/A	0:0	SIRMAKAN DESICO	B/B	
isane	SIRMAKAN NOCTURNE	FIN-13068/97	A/A	0:0	SOUTHLAND BLACK SHAMAN	A/A	0:0	SIRMAKAN DESICO	B/B	
emane	SOFT SOUL APRIL DAMINA	EST-03279/05	C/C	0:0	STRONGLINE'S CLOWN	A/A	0:0	BESSY	A/A	0:0
emane	SOFT SOUL ARABELLA DEIA	EST03278/05	A/A	0:1	STRONGLINE'S CLOWN	A/A	0:0	BESSY	A/A	0:0
emane	SOFT SOUL ARNELLE DAISY	EST-03285/05	A/A	0:0	STRONGLINE'S CLOWN	A/A	0:0	BESSY	A/A	0:0

emane	SPARKHOUSE RAINBOW	EST01537/06	A/B	1:2	GUIDELINES CHUNGA'S REVENGE			HILL HEIGHTS OCEAN PRINCESS		
isane	SPARKHOUSE REVEREND B	EST-01534/06	A/D	0:0	GUIDELINES CHUNGA'S REVENGE			HILL HEIGHTS OCEAN PRINCESS		
emane	STRONGLINE'S KEY QUESTION	EST-00287/04	A/A	0:0	STRONGLINE'S GOBLIN	B/B	0:0	STRONGLINE'S PIGGYWIGGY	C/B	0:0
emane	STRONGLINE'S SPIRITED BRAND	EST-02427/01	D/D	2:3	ROSANAN APRIL FOOL	A/A	0:0	STRONGLINE'S GUTSY GIRL	B/C	0:0
emane	STRONGLINE'S VORTEX	FIN-10389/98	D/D	0:0	GALLYBOB QUIGGLE	A1/A1		STRONGLINE'S TO MISTMOOR	B/A	0:0
emane	SULLI	EST-00852/00	A/B	0:0	BAIRONAS GAIVENE	C/D	0:0	MIMIBEL		
isane	SEIN	EST-01456/00	A/A	0:0	JUHT ALBAN	A/A	0:0	CHURCHILL	D/D	0:0
isane	TEXAS	EST-01031/02	A/A	0:0	MALLORN'S SHENANDIGAN	B/B	0:0	CARA	A/A	0:0
emane	THROWSTONE TAXFREE	L01 04/9126	A/A	0:0	POOLSTEAD PARKER			LENCHES ABBA		
emane	TIIGIRA FLORENCE	EST-01375/05	D/C	0:0	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	DONNABELLA	B/B	0:0
emane	TWEEDLEDUM PEARL JAM	EST-03394/04	A/A	0:0	MAILIKSEN GENTLEMAN	A/A	0:0	TWEEDLEDUM CURTAIN CALL	B/A	0:0
emane	TWEEDLEDUM PINK FLOYD	EST-03105/04	A/A	0:0	MAILIKSEN GENTLEMAN	A/A	0:0	TWEEDLEDUM CURTAIN CALL	B/A	0:0
isane	TWEEDLEDUM POKEMON	EST-03105/04	A/A	0:0	MAILIKSEN GENTLEMAN	A/A	0:0	TWEEDLEDUM CURTAIN CALL	B/A	0:0
emane	UPATRI BOOMERANG	EST-01087/99	A/A	0:0	UTOPIE OF LUCIFERS DELIGHT	B/B		ENBAR PATRISIJA		
isane	V'ANTONIO	RKFR1222417	A/A	0:1						
emane	WILD DANCER'S BLACK BEAUTY	EST03338/05	A/A	0:0	TSARODEJ ASHTON	A/A	0:0	MALLORN'S OBSESSION	B/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK ALFA	EST-00554/99	A/A	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	MINNA	B/B	0:0
emane	WIZARD'S CREEK CHIQUITA	EST-02690/01	B/D	2:0	LORESHO TANGO	B/B	0:0	MINNA	B/B	0:0
emane	WIZARD'S CREEK CLEMENTINE	EST-02692/01	A/A	0:0	LORESHO TANGO	B/B	0:0	MINNA	B/B	0:0
emane	WIZARD'S CREEK DAWN	EST-01919/02	A/A	0:0	MALLORN'S COCONUT	A/A	0:0	WIZARD'S CREEK MADONNA	B/B	0:1
emane	WIZARD'S CREEK DREAMCATHCER	EST-01918/02	B/B	0:0	MALLORN'S COCONUT	A/A	0:0	WIZARD'S CREEK MADONNA	B/B	0:1
emane	WIZARD'S CREEK ELIZA	EST-02006/02	A/A	0:0	MALLORN'S COCONUT	A/A	0:0	WIZARD'S CREEK ALFA	A/A	0:0
isane	WIZARD'S CREEK FEARLESS KNIGHT	EST-02202/02	A/A	0:0	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	RENITA	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK FILIPPA	EST-02198/02	A/A	0:0	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	RENITA	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK FLORENTINA	EST-02197/02	A/A	0:0	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	RENITA	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK FRANCESCA	EST-02193/02	A/A	0:0	ADVENTURER'S NOBLE KNIGHT	A/A	0:0	RENITA	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK HERMIONE'S KONA COFE	EST-00628/03	D/D	0:0	MALLORN'S COCONUT	A/A	0:0	MINNA	B/B	0:0
emane	WIZARD'S CREEK HUFFLEPUFF BROWNIE	EST-00630/03	A/A	0:0	MALLORN'S COCONUT	A/A	0:0	MINNA	B/B	0:0
isane	WIZARD'S CREEK ICARUS	EST-00710/03	A/A	1:2	BEECHCROFTS STUDY IN BLACK			BLACK FLOYD ALICUDI	B/B	0:0
emane	WIZARD'S CREEK INEZ	EST-00714/03	A/A	0:0	BEECHCROFTS STUDY IN BLACK			BLACK FLOYD ALICUDI	B/B	0:0
emane	WIZARD'S CREEK ISIS	EST-00712/03	A/A	0:0	BEECHCROFTS STUDY IN BLACK			BLACK FLOYD ALICUDI	B/B	0:0
isane	WIZARD'S CREEK J.F.K.	EST-00886/04	B/D	0:0	LORESHO OZZIE	A/A	0:0	WIZARD'S CREEK CHIQUICITA	B/D	2:0
emane	WIZARD'S CREEK JILL	EST-00893/04	A/A	0:0	LORESHO OZZIE	A/A	0:0	WIZARD'S CREEK CHIQUICITA	B/D	2:0
isane	WIZARD'S CREEK JIMMY CARTER	EST-00887/04	A/A	0:0	LORESHO OZZIE	A/A	0:0	WIZARD'S CREEK CHIQUICITA	B/D	2:0
emane	WIZARD'S CREEK JOY	EST-00890/04	A/A	0:0	LORESHO OZZIE	A/A	0:0	WIZARD'S CREEK CHIQUICITA	B/D	2:0
emane	WIZARD'S CREEK KAIPIRINIA APPLE	EST-00902/04	B/B	0:0	BLACK FLOYD APPLE-JACK	C/C	0:0	DANNY	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK KAPOEIRA APPLE	EST-00899/04	A/A	0:0	BLACK FLOYD APPLE-JACK	C/C	0:0	DANNY	A/A	0:0
isane	WIZARD'S CREEK KATWALK-JACK	EST-00896/04	D/D	0:0	BLACK FLOYD APPLE-JACK	C/C	0:0	DANNY	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK KNIGHTRIDER-JACK	EST-00894/04	B/B	2:2	BLACK FLOYD APPLE-JACK	C/C	0:0	DANNY	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK KOSANOSTRA APPLE	EST-00898/04	B/B	0:0	BLACK FLOYD APPLE-JACK	C/C	0:0	DANNY	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK LTD EDITION IN BLACK	EST-02120/04	A/A	0:0	BEECHCROFTS STUDY IN BLACK			PRETON LUNA	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK MADONNA	EST-00553/99	B/B	0:1	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	MINNA	B/B	0:0
isane	WIZARD'S CREEK MARSKI	EST-05558/99	D/D	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	MINNA	B/B	0:0
emane	WIZARD'S CREEK MATILDA	EST-05555/99	D/D	0:0	APPLEHILL'S MIKADO	C/C	0:0	MINNA	B/B	0:0
isane	WIZARD'S CREEK MERLIN	EST-02542/04	D/D	2:2	TEALWAY ALI AT BUBBLING	A/A	0:0	WIZARD'S CREEK DREAMCATHCER	B/B	0:0

emane	WIZARD'S CREEK MICHELLE MY BELL	EST-02545/04	C/A	0:0	TEALWAY ALI AT BUBBLING	A/A	0:0	WIZARD'S CREEK DREAMCATHCER	B/B	0:0
isane	WIZARD'S CREEK NON-STOP	EST-00180/05	A/A	0:0	BLACK FLOYD APPLE-JACK	C/C	0:0	WIZARD'S CREEK FRANCESCA	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK PIA DESIDERIA	EST-01607/05	A/A	0:0	STRONGLINE'S DALWHINNIE	A/A	1:0	WIZARD'S CREEK HUFFLEPUFF BROWNIE	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK PISTACHIO	EST-01606/05	A/A	0:0	STRONGLINE'S DALWHINNIE	A/A	1:0	WIZARD'S CREEK HUFFLEPUFF BROWNIE	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK POLLYANNA PICKERING	EST01605/05	A/A	2:2	STRONGLINE'S DALWHINNIE	A/A	1:0	WIZARD'S CREEK HUFFLEPUFF BROWNIE	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK QUEEN OF HEARTS	EST02342/05	A/A	0:0	BLACK FLOYD APPLE-JACK	C/C	0:0	PRETON LUNA	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK QUIET MOON	EST-02347/05	A/A	0:0	BLACK FLOYD APPLE-JACK	C/C	0:0	PRETON LUNA	A/A	0:0
emane	WIZARD'S CREEK TE DEUM MYSTIC MOON	EST-02346/06	A/A	0:0	CHANCELLOR MERRY	OK	0:0	PRETON LUNA	A/A	0:0
isane	WIZARD'S CREEK TRIBUTE TO MYSTIC	EST-02345/06	A/A	0:0	CHANCELLOR MERRY	OK	0:0	PRETON LUNA	A/A	0:0
isane	WIZARD'S CREEK VISION IN BLACK	EST-03468/07	A/A	0:2	BEECHCROFT'S STUDY IN BLACK			PRETON LUNA	A/A	0:0
emane	YANKEE GOODWILL NICOLE AT REVAL DREAM	RKF1810034	B/B	0:0						
emane	YELLOW STREAM CHINCINELLA	EST-02836/04	A/A	0:0	REVAL DREAM CASANOVA MAGIC POWER	A/A	0:0	JUHT BRITA	A/A	0:00

PUUSADÜSPLAASIA

A:	199	59.2%
B:	61	18.2%
C:	28	8.3%
D:	42	12.5%
E:	6	1.8%

KOKKU

336 100.0%

KÜÜNARLIIGESDÜSPLAASIA

0	283	85.2%
1	30	9.0%
2	14	4.2%
3	5	1.5%

KOKKU

332 100.0%